

Samla in, återvinn!

Uppföljning av producentansvaret
för 2005

RAPPORT 5599 • JULI 2006

Samla in, återvinn!

Uppföljning av producentansvaret för 2005

NATURVÅRDSVERKET

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

Orderfax: 08-505 933 99

E-post: natur@cm.se

Postadress: CM-Gruppen, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/bokhandeln

Naturvårdsverket

Tel: 08-698 10 00, fax: 08-20 29 25

E-post: natur@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, SE-106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 91-620-5599-2

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2006

Elektronisk publikation

Förord

I denna rapport presenterar vi den årliga uppföljningen återvinningsnivåerna för det avfall som omfattas av producentansvar. I år ingår en särskild del om det nya producentansvaret för elektriska och elektroniska produkter. Där redovisar vi hur upprättandet av registret för producenter genomförts och vilka insatser som vidtagits eller planeras. Uppföljningen görs på uppdrag av regeringen.

I denna rapport redovisas uppföljningen för 2005. Naturvårdsverkets diarienummer för uppdraget är 640-424-06 Rp. Rapporten är en delredovisning av uppdrag 24 i verkets regleringsbrev. Den del som gäller efterlevnaden av producentansvaret samt vilka insatser verket planerar utifrån resultaten och av effekterna av Avfallsrådets överenskommelser kring servicenivåer samt verkets tillsynsvägledning redovisar vi den 1 december 2006.

Rapporten bygger på underlag från materialbolag, som samordnar återvinningsrapporteringen från producenter. Underlaget har granskats och bearbetats av Naturvårdsverket och Svensk MiljöEmissionsData (SMED).

Rapporten har utarbetats av Cecilia Petersen, Sanna Due, Tomas Fjordevik, Annika Nordenstam och Martin Pählman vid Naturvårdsverkets miljörättsavdelning.

Stockholm i juli 2006
Naturvårdsverket

Läsanvisningar

Rapporten inleds med en översikt av producentansvar för förpackningar och returpapper och Naturvårdsverkets pågående arbete. I detta avsnitt finns en sammanställning av återvinningsresultaten för förpackningar 2005 och 2004 (tabell 1). Resultaten för returpapper presenteras separat.

Vi har redovisat de uppgifter vi kommer att rapportera till EU under en egen rubrik.

I övrigt är ”Samla in, återvinn” upplagd så att information och resultat redovisas varugrupsvis. Kapitelindelningen följer i huvudsak varugrupporna.

Årets resultat, d.v.s. de uppgifter materialbolagen rapporterat redovisas först. Efter det följer Naturvårdsverkets kommentarer och i vissa fall en bakgrund.

Målen för respektive varugrupp finns under tabellen med årets återvinningsresultat.

Innehåll

Sammanfattning	7
Collect and recycle – Summary	10
Producentansvar för förpackningar och returpapper	13
Naturvårdsverkets kommentarer	14
Återvinningen ökar – förpackningsmängderna också	14
Utvärdering av producentansvaret	15
Standarder och väsentliga krav	16
Tillsyn	17
Återvinningsresultat för förpackningar 2005	18
Nationell rapportering	18
Glasförpackningar	20
Plastförpackningar	21
Frivilligt åtagande för lantbruksplast	22
Metallförpackningar	22
Förpackningar av papper, papp, kartong och wellpapp	24
Träförpackningar	25
Dryckesförpackningar	27
Övriga förpackningar/utveckling av förpackningar	30
Återvinningsresultat för returpapper	31
EU-rapportering för förpackningar	33
Producentansvar för däck	34
Insamlingsmetod	34
Anslutningsgrad	34
Producenternas resultat	34
Hur tas de insamlade däcken om hand?	35
Lager och export av däck	35
Materialåtervinning, materialersättning och energiåtervinning	35
Efterlevnaden av förordningen brister	35
Producentansvar för bilar	36
Vad säger producentansvarsförordningen om återanvändning och återvinning?	36
Producenternas återvinningsresultat	36
Varför skrotar BIL Swedens nätverk endast 27 procent av landets skrotbilar?	37
Varför redovisas inte återvinningsgraden per producent?	37
Så beräknas återvinningen i Sverige	37
Så kommer återvinningen att beräknas	37
Återvinningsnivån för bilar skrotade utanför BIL Swedens nätverk	38
Återvinningen kommer att öka i framtiden	38
Producentansvar för elektronik	39
Insamling av elavfall 2005	39
Producenternas nya ansvar	40
Vilka produkter omfattas	41
Lämpliga insamlingssystem – olika krav för olika avfall	42
Naturvårdsverkets nya ansvar och pågående arbete	42

EU lagstiftning om elavfall	43
Naturvårdsverkets kommentarer	44
Referenser	45
Bilagor	47
Bilaga 1. Avfallsrådets slutsatser beträffande insamling av förpackningsavfall och returpapper	47
Bilaga 2. Avfallsrådets kriterier för lämpliga insamlingssystem för förpackningar och returpapper från hushåll	51
Bilaga 3. Förteckning över produkter som ingår i produktkategorier som avses i förordningen (2005:209) om producentansvar för elektriska och elektroniska produkter	54

Sammanfattning

I denna rapport redovisar vi hur avfall med producentansvar omhändertagits under 2005, inklusive återvinningsnivåer. Rapporteringen görs på uppdrag av regeringen. De produkter som omfattas av producentansvar är förpackningar, returpapper, däck, bilar, glödlampor och viss belysningsarmatur, samt elektriska och elektroniska produkter.

Det är drygt tio år sedan producentansvaret för förpackningar och returpapper infördes i Sverige. För returpapper och de flesta förpackningsslag fungerar insamlingen relativt väl. Producentansvaret har medfört en ökad återvinning och medvetenhet om avfallshantering.

Vi har även fått i uppdrag av regeringen att redovisa hur producentansvaret efterlevs och göra en särskild bedömning av effekterna av Avfallsrådets överenskommelse om servicenivåer och verkets tillsynsvägledning för förpackningar och returpapper. Resultaten av denna del av uppdraget redovisar vi den 1 december 2006.

Återvinningen av förpackningar ökar – förpackningsmängderna också

Materialåtervinningen har ökat med ca 10 procentenheter sedan producentansvaret för förpackningar infördes 1994. Samtidigt har mängden förpackningar ökat med ca 75 procent. Totala återvinningen (material- och energiutnyttjande) för samtliga förpackningsslag låg 2005 på knappt 60 procent.

Återvinningsnivåerna beräknade enligt EU direktivet (94/62/EG) om förpackningar och förpackningsavfall (Förpackningsdirektivet) redovisas i tabell I.

Tabell I. Återvinning av förpackningar 2005. Preliminära resultat, beräknade enligt förpackningsdirektivet. (Resultat för 2004 inom parentes)

Förpacknings-slag	Satt på marknaden (ton)	Materialutnyttjande, (ton)	Energiutnyttjande, (ton)	Materialutnyttjande, (procent)	Återvinning i (procent)
Glas	162 700 (159 000)	155 000 (164 813)	-	95 (104)	95 (104)
Plast	175 643 (171 144)	54 100 (41 816)	77 589 (75 797)	31 (25)	75 (70)
Papper	645 000 (641 000)	465 464 (454 002)	396 (1 633)	72 (71)	72 (71)
Metall	73 363 (70 964)	46 706 (46 406)	350 (0)	64 (65)	64 (65)
Trä	440 403 (423 000)	8 749 (29 194)	41 467 (41 888)	2 (7)	11 (17)
Totalt	1 512 080 (1 148 206)	731 616 (723 418)	119 802 (119 316)	48 (50)	56 (58)

Siffrorna är höga jämfört med många andra länder. Om man jämför med de nationella målen, når dock endast glas och gruppen papper, papp, kartong och wellpapp upp till målen för materialutnyttjande.

Materialbolagen rapporterar ingen deponering av utsorterade förpackningar. Det är förbjudet att deponera brännbart avfall, så de förpackningar som inte sorteras ut går med största sannolikhet huvudsakligen till energiåtervinning.

Producenterna klarar nytt mål för förpackningar av papper, papp, kartong och wellpapp

Det nya målet för förpackningar av papper, papp, kartong och wellpapp är 65 procent materialutnyttjande. Det gäller sen 1 januari 2005.

Materialutnyttjandet för gruppen var 72 procent. Wellpapp står för den största delen av materialutnyttjandet inom gruppen.

Plastförpackningar – insamlingssystem för verksamheter tas bort

Målet för plastförpackningar är 70 procent återvinning, varav minst 30 procent materialutnyttjande. Återvinningen låg på 73 procent under 2005. Materialutnyttjandet låg på 24 procent.

Plastkretsen har meddelat att man den 1 maj 2006 tog bort sin insamling av plastförpackningar från verksamheter. Det innebär att alla företag måste handla upp insamling på egen hand. Vår bedömning är att det nya systemet inte uppfyller kraven i lagstiftningen.

Privatimport av dryckesförpackningar

Privatimporten av glasflaskor med alkoholhaltig dryck minskade något under 2005. Den låg på ca 50 000 ton. Det är ungefär en fjärdedel av alla glasförpackningar som används i Sverige.

Glasflaskor med alkoholhaltig dryck som förs in till landet av privatpersoner omfattas inte av producentansvaret. De faller under kommunens renhållningsansvar. Finansieringen av omhändertagandet är ett problem. Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet arbetar för att lösa frågan på EU-nivå.

Även stora mängder aluminiumburkar privatimporteras. Nästan hälften av dessa hamnar i hushållssoporna. Jordbruksverket föreslår ökade informationsinsatser för att öka utsortering och materialåtervinning.

Ny vägledning kring tillsyn över producentansvar för förpackningar och returpapper

Under 2005 publicerade vi handboken ”Tillsyn över producentansvaret för förpackningar och returpapper”. Vi har hållit en utbildningsdag baserad på handboken i mars 2006. Representanter för Naturvårdsverket, producenter och kommuner presenterade då sin syn på producentansvaret och tillsynen.

Inga däck läggs på deponi

Under 2005 föll 69 000 ton däck till skrot. Inga av dessa deponerades, producenterna uppfyller därmed kravet i förordningen. Ca 71 000 ton uttjänta däck samlades in under året varav cirka 68 800 ton återvanns och resten lades på lager. Ungefär hälften av de insamlade däcken gick till energiutvinning. Nästan en femtedel av däcken gick till materialersättning.

85 procent av skrotbilarna återvinns

År 2005 återanvändes eller återvanns 85 procent av skrotbilens vikt i Sverige, vilket betyder att målet i förordningen om producentansvar för bilar uppnås.

14 kg elavfall per innevånare

126 500 ton elavfall samlades in under 2005. Det motsvarar 14 kg per person och innebär att Sverige toppar Europastatistiken.

Nya regler kring producentansvar för elektriska och elektroniska produkter innebär att fler produkter omfattas. Producenterna har fått nya skyldigheter. Bland annat ska de bekosta insamling och omhändertagande. Producenterna ska årligen rapportera sålda och insamlade mängder till Naturvårdsverket.

Den nya förordningen lägger också nya arbetsuppgifter på Naturvårdsverket. Vi ska bl.a. upprätta ett register över producenter och stå för den operativa tillsynen.

Registret ska tas i drift under hösten 2006. Då blir det möjligt för producenter att registrera sig. Första rapporteringstillfället blir i februari 2007. Till dess ska vi ta fram vägledning till producenterna, både om hur och vad de ska rapportera till oss och vad som krävs för att de ska uppfylla sitt producentansvar.

Collect and recycle – Summary

This report contains an account of how waste subject to producer responsibility was dealt with during 2005, including levels of recycling. The reporting is done on behalf of the Swedish Government. The products covered by producer responsibility are packaging, paper, tyres, vehicles, filament bulbs and certain light fittings, as well as waste electrical and electronic equipment.

It is just over ten years since producer responsibility for packaging and paper was introduced in Sweden. Collection is working relatively well for waste paper and most types of packaging waste. Producer responsibility has led to increased recycling and awareness of waste management.

We have also been asked by the Swedish Government to report on compliance with producer responsibility and to make a separate assessment of the effects of the Waste Council's agreement on levels of service and the Agency's inspection and enforcement guidance on packaging and waste paper. The results of this part of the assignment will be presented on 1 December 2006.

Recycling of packaging up – along with amounts of packaging

Material recycling has increased by around 10 percentage points since producer responsibility for packaging was introduced in 1994. The amount of packaging has increased by around 75 per cent over the same period. The total rate of recycling (material and energy) for all types of packaging in 2005 was just under 60 per cent.

The levels of recycling calculated according to the EU directive (94/62/EC) on packaging and packaging waste (the Packaging Directive) are shown in Table I.

Table I. Recycling of packaging in 2005. Preliminary results, calculated according to the Packaging Directive. (Results for 2004 in brackets)

Type of packaging	Placed on the market (tonnes)	Material recycling (tonnes)	Energy recovery (tonnes)	Material recycling (per cent)	Recovery (per cent)
Glass	162 700 (159 000)	155 000 (164 813)	-	95 (104)	95 (104)
Plastic	175 643 (171 144)	54 100 (41 816)	77 589 (75 797)	31 (25)	75 (70)
Paper	645 000 (641 000)	465 464 (454 002)	396 (1 633)	72 (71)	72 (71)
Metal	73 363 (70 964)	46 706 (46 406)	350 (0)	64 (65)	64 (65)
Wood	440 403 (423 000)	8 749 (29 194)	41 467 (41 888)	2 (7)	11 (17)
Total	1 512 080 (1 148 206)	731 616 (723 418)	119 802 (119 316)	48 (50)	56 (58)

The figures are high in comparison with many other countries. If comparison is made with the national targets, however, only glass and the group of paper, board, paperboard and corrugated board meet the targets for material recycling.

The materials companies report no landfilling of separated packaging. The landfilling of combustible waste is prohibited, and most of the packaging which is not separated therefore in all probability goes for energy recovery.

Producers are meeting the new target for packaging of paper, board, paperboard and corrugated board

The new target for packaging of paper, board, paperboard and corrugated board is 65 per cent material recycling. This has been applicable since 1 January 2005.

Material recycling for the group was 72 per cent. Corrugated board accounts for most of the material recycling in the group.

Plastic packaging – collection system for enterprises is dropped

The target for plastic packaging is 70 per cent recovery, of which at least 30 per cent is to be material recycling. The total rate of recovery was 73 per cent in 2005. The material utilisation rate was 24 per cent.

Plastkretsen, the materials company for plastics, has announced that the collection of plastic packaging from enterprises was dropped on 1 May 2006. This means that all enterprises have to organise their own collection. Our judgement is that the new system does not fulfil the statutory requirements.

Private imports of beverage packaging

Private imports of glass bottles containing alcoholic beverages fell slightly in 2005. They amounted to around 50 000 tonnes. This represents around a quarter of all glass packaging used in Sweden.

Glass bottles containing alcoholic beverages imported by private individuals are not covered by producer responsibility. They fall under the waste collection responsibility of the municipality. The funding of collection and recycling is a problem. The Ministry of Sustainable Development is working to resolve the issue at EU level.

Large quantities of aluminium cans are also imported privately. Almost half of these end up in domestic refuse. The Swedish Board of Agriculture proposes increased information campaigns to increase source separation and material recycling.

New guidance on supervision of producer responsibility for packaging and waste paper

In 2005 we published the manual “Supervision of producer responsibility for packaging and waste paper”. We held a training day based on the manual in March 2006. Representatives of the Swedish EPA, producers and municipalities presented their views on producer responsibility and supervision.

No landfilling of tyres

69 000 tonnes of tyres were scrapped in 2005. None of these were landfilled, and the producers are therefore fulfilling the requirement laid down in the ordinance. Around 71 000 tonnes of end-of-life tyres were collected during the year, of which around 68 000 tonnes were recycled and the remainder were put into storage. Around half the tyres collected went for energy recovery. Nearly a fifth of the tyres went for material replacement.

85 per cent of scrapped vehicles recycled

In 2005, 85 per cent of the weight of scrapped vehicles was re-used or recovered in Sweden, which means that the target in the ordinance on producer responsibility for vehicles is met.

14 kg of electrical waste per head of population

126 500 tonnes of electrical waste were collected in 2005. This is equivalent to 14 kg per person and means that Sweden comes top in the European statistics.

New rules on producer responsibility for waste electrical and electronic equipment mean that more products are covered. The producers have acquired new obligations. For instance, they have to pay for collection and disposal. The producers have to report to the Swedish EPA annually on sold and collected quantities.

The new ordinance also imposes new duties on the Swedish EPA. We have to set up a register of producers and take responsibility for inspection and enforcement.

Use of the register is due to commence during the autumn of 2006. It will then be possible for producers to register. Reporting will take place for the first time in February 2007. By then we will draw up guidance for the producers, both on how and what they are to report to us and on what is required for them to fulfil their producer responsibility.

Producentansvar för förpackningar och returpapper

Nästan hälften, 49 procent, av allt förpackningsavfall materialutnyttjades under 2005. Återvinningen, inklusive energiutnyttjande, låg på 57 procent, en minskning med en procentenhet jämfört med 2004.

Materialbolagen rapporterade ingen deponering av utsorterade förpackningar. De förpackningar som inte sorteras ut går troligen till energiåtervinning. Materialutnyttjandet av plast var 24 procent. Den totala återvinningen låg på 73 procent. I denna siffra ingår ca 48 000 ton mjuka plastförpackningar som energiåtervanns tillsammans med annat hushållsavfall.

Återvinningen av returpapper låg kvar på en hög nivå. 83 procent av det returpapper som såldes i Sverige samlades in och materialutnyttjades.

Återvinningen av kontorspapper låg på 64 procent och materialutnyttjandet av lantbruksplast på 62 procent.

Producentansvaret infördes för att begränsa miljöpåverkan från förpackningsavfall. Målet är att mängderna ska minska och att det avfall som uppkommer ska tas om hand på ett miljömässigt bra sätt.

Tre grupper har del i ansvaret för att uppnå målet: konsumenter, kommuner och producenter.

Konsumenter

Hushållen och andra konsumenter är skyldiga att sortera ut sitt förpackningsavfall och lämna det i producenternas insamlingssystem.

Kommuner

Kommunen ska informera hushållen om syftet med producentansvar och hur de ska hantera sitt förpackningsavfall. I den kommunala avfallsplanen ska det finnas ett särskilt stycke om förpackningsavfall: mängder, hur det tas om hand och insatser för att förebygga uppkomst.

Kommunen har dessutom ansvar för de förpackningar som läggs i hushållsavfallet.

Producenter

En av grunderna för svenskt miljöarbete är principen att förorenaren betalar eller *Polluter Pays Principle* (PPP). Producentansvaret bygger på den. Producentansvaret lägger det fysiska och ekonomiska ansvaret för avfallet på producenterna.

Det ger dem också motiv för att utveckla produkter som är enklare att återanvända eller återvinna.

Producenter ska:

- Tillverka förpackningar så att deras volym och vikt begränsas till den nivå som krävs för god säkerhet och hygien.
- Tillhandahålla lämpliga insamlingssystem för allt förpackningsavfall
- Samråda med kommunen om utformningen av dessa
- Informera företag/verksamheter om syftet med producentansvaret och var de kan lämna sitt förpackningsavfall
- Omhänderta förpackningar på ett miljömässigt godtagbart sätt och
- Uppnå återvinningsmålen

Ett insamlingssystem är lämpligt om det underlättar för hushåll och andra brukare att sortera ut och lämna sitt förpackningsavfall.

Återvinningsmålen anger hur mycket som ska återvinnas totalt, och hur mycket som måste materialutnyttjas.

Materialutnyttjande (eller materialåtervinning) är när man bearbetar förpackningsavfallet i en produktionsprocess för att få ut material till nya förpackningar, eller andra produkter. Begreppet inkluderar biologisk behandling men inte energiutvinning.

Energiutvinning är när man förbränner utsorterade brännbara förpackningar för att generera värme eller värme och elektricitet. Förbränningsanläggningar är ofta anslutna till fjärrvärme- och elnät i Sverige.

Återvinning är materialutnyttjande och energiutvinning sammantaget.

För returpapper gäller i stort sett samma regler. Kraven på lämpligt insamlingsystem, samråd och information är desamma i förordningen (1994:1205) om producentansvar för returpapper som i förpackningsförordningen. Även kravet på konsumenter att sortera sitt avfall finns här. Målet är att 75 procent av de tidningar som säljs ska samlas in och materialåtervinnas.

Naturvårdsverkets kommentarer

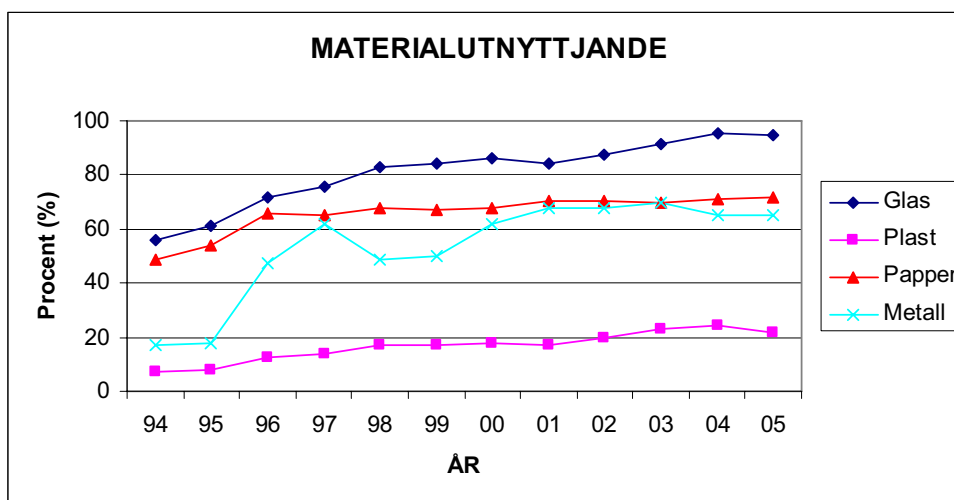
Återvinningen ökar – förpackningsmängderna också

Återvinningen av förpackningar har ökat kraftigt sedan producentansvaret infördes 1994. Då låg materialutnyttjande på ca 40 procent. Under 2005 materialutnyttjades närmare 50 procent av förpackningsavfallet.

Samtidigt har mängden förpackningar ökat med 75 procent: från 853 800 ton till 1 497 109 ton.

Syftet med producentansvaret är att öka återvinningen och att förpackningarnas volym och vikt ska begränsas till vad som krävs för god säkerhet och hygien. Regeringen har dessutom satt upp som mål att den totala mängden genererat avfall inte ska öka. Det är ett av delmålen under miljömålet God bebyggd miljö (www.miljomal.nu).

Producentansvaret har lett till ökad återvinning medan resultat i form av minskade avfallsmängder är mindre tydligt. Vi har i den nationella avfallsplanen framhållit vikten av att öka det förebyggande arbete, för att mindre avfall ska genereras (Naturvårdsverket, 2005a).

Figur 1 Ökningen i materialutnyttjande 1994-2005. Återvinningsnivåer beräknade enligt Förpackningsdirektivet.

Diagrammet i figur 1 ger en bild av hur av materialåtervinningen har ökat sen producentansvar infördes. I diagrammet redovisar vi resultatet fördelat på fyra av de materialslag som krävs i rapporteringen till EU (Direktiv 94/62/EG). Träförpackningar och övriga förpackningar finns inte med.

Vi har valt att bara visa siffror för materialutnyttjande. Det är den återvinningsmetod som är av störst intresse för producentansvaret. Siffrorna i figur 1 ska ses som riktvärden eftersom de statistiska metoderna har utvecklats sen starten.

Utvärdering av producentansvaret

Det är mer än tio år sedan producentansvaret för förpackningar och returpapper infördes i Sverige. För att se om lagstiftningen och överenskommelserna i Avfallsrådet har fått avsedd effekt gör Naturvårdsverket i år en utvärdering av producentansvaret på uppdrag av regeringen. Avfallsrådets slutsatser och kriterier för lämpliga insamlingsystem finns i bilaga 1 och 2 till denna rapport.

Utvärderingen ska ge en bild av hur producentansvar och samarbetet mellan kommuner och producenter fungerar i landet. Vi ska även ge förslag till åtgärder för att förbättra systemet.

Arbetet har tre delar:

- En enkät som skickas ut till 60 kommuner: genomförs samråd? Har samråden haft den effekt vi hade tänkt oss? Behöver lagstiftningen ändras? Behövs mer vägledning?
- Fallstudier/djupintervjuer i 8 kommuner. Dessa ska ge en mer detaljerad bild av hur kommunerna anser att producentansvaret fungerar i dag. Vad krävs för ett fungerande samarbete mellan kommuner och producenter? Finns det något som kännetecknar ett väl fungerande samråd?
- Opinionsundersökning bland hushåll: vad anser hushållen om dagens hantering? Har de tillgång till ett lämpligt insamlingsystem? Vad krävs för att hushållen ska sortera (mer av) sitt avfall?

Resultaten presenterar vi senast den 1 december 2006. Arbetsnamnet på denna rapport är Framtida producentansvar.

Hushållens syn på insamlingen

Hela 93 procent av svenskarna sorterar några eller alla avfallsslag. Det visar en opinionsundersökning bland svenska hushåll, som vi låtit Sifo göra. Majoriteten (80 procent) sorterar sitt avfall för att det är bra för miljön och för att de vill bidra till ett kretsloppssamhälle.

Hushållen är också nöjda med servicen i insamlingssystemen för förpackningar och returpapper. 80 procent tycker att sortering och insamling av förpackningar fungerar bra eller mycket bra. Mest nöjda är de som har boendenära insamling. Av dem med boendenära insamling anser hela 90 procent att hanteringen av förpackningar fungerar bra eller mycket bra.

Hushållen är också nöjda med insamlingen av tidningar. Nio av tio tycker att det fungerar mycket bra eller bra.

Hushållen upplever inte nedskräpade återvinningsstationer som ett stort problem. Tre fjärdedelar av hushållen säger att ordningen på de återvinningsstationer de besöker är mycket eller ganska bra. Endast 4 procent anser att det är mycket dålig ordning, t.ex. nedskräpning och/eller fulla behållare.

6 procent av hushållen säger att de inte sorterar sitt avfall. Ungefär en tredjedel av dessa säger att ingenting kan få dem att börja källsortera. Vad skulle då kunna få övriga icke-sorterare att börja sortera? Som främsta anledning för att inte sortera nämns långa avstånd till insamlingsplatser (25 procent).

Standarder och väsentliga krav

Det finns ny vägledning för hur producenterna kan optimera förpackningsmängderna genom att arbeta med harmoniserande standarder.

I Förpackningsdirektivet finns s.k. väsentliga krav om hur förpackningar ska produceras för att minska avfallsmängderna och öka återvinningen. CEN, det europeiska standardiseringsorganet har ställt samman dessa i sex Europastandarder. CEN har också tagit fram en handbok för hur företag kan använda dessa standarder (SIS handbok 16). Handboken är tänkt som praktisk hjälp i arbetet för att minska förpackningsmängderna.

Uppföljning av producenternas arbete med utformning av förpackningar är en del av kommunens tillsynsansvar. De väsentliga kraven ingick därför i den utbildningsdag vi höll i mars 2005. Dessutom har STFI-Packforsk AB, i samarbete med SIS och Näringslivsgruppen Miljöpack, under det senaste året regelbundet genomfört välbesökta utbildningar om de väsentliga kraven. Naturvårdsverket har varit med vid utbildningstillfällena.

För att få ett stort genomslag för användningen av standarderna anser vi att de bör ingå i de miljöcertifieringssystem som redan används.

Tillsyn

Lokala tillsynsmyndigheter (kommuner) har länge frågat efter tydligare vägledning om hur tillsynen kring producentansvaret ska bedrivas.

Vi gav ut en ny handbok om tillsyn över producentansvaret för förpackningar och för returpapper under 2005 (Naturvårdsverkets handbok 2005:04).

Handboken riktar sig främst till de lokala tillsynsmyndigheterna. Men den är även användbar för producenter och materialbolag.

Ett problem för kommunerna är att de bara kan bedriva tillsyn gentemot producenterna. I praktiken är det materialbolagen som sköter insamling och återvinning.

Vi kommer, i den utvärdering som presenteras i senast 1 december 2006 (Framtida producentansvar), att ge förslag om åtgärder som leder till enklare och mer effektiv tillsyn över producenterna.

Återvinningsresultat för förpackningar 2005

Här presenterar vi de uppgifter som materialbolagen har rapporterat. Vi redovisar både materialutnyttjande och energiåtervinnig, fördelat på de olika materialslagen. Vi redovisar också de beräkningsmetoder som använts.

Svenska Miljöemissionsdata (SMED) har, på uppdrag av Naturvårdsverket, samlat in uppgifterna om hur stora mängder förpackningar som använts och hur förpackningsavfallet omhändertagits i Sverige under 2005. Arbetet görs inom projektet Internationell rapportering av svenska avfallsdata under år 2006.

I SMEDs arbete ingick uppdatering av register och enkäter, utskick av enkäter och påminnelser samt granskning, kvalitetsredovisning (se Kvalitetsdeklaration) och sammanställning av de uppgifter som krävs för nationell och internationell rapportering. SMED och Naturvårdsverket har samarbetat för att ta fram den slutgiltiga dokumentation.

Att granska eller kvalitetsredovisa de metoder materialbolagen använder för att få fram sina uppgifter har inte ingått i projektet.

Beräkningarna av återvinningsnivåer är baserad på den totala mängden förpackningar som satts på den svenska marknaden. Detta gäller för samtliga materialslag.

Nationell rapportering

I tabell 1 har vi ställt samman uppgifter om förbrukning, insamling och återvinning av förpackningar i Sverige år 2005.

Den skattade total mängden för hela svenska marknaden är summan av materialbolagens uppgifter om hur mycket förpackningar deras medlemmar satt på den svenska marknaden och deras uppskattning av privatimporten och hur mycket företag som inte är anslutna till materialbolag satt på marknaden. Resultaten i tabell 1 skiljer sig därför från dem som materialbolagen rapporterar (se <http://www.ftiab.se/atervinningsstatistik>).

Uppgifterna i tabell 1 gäller separat insamlade förpackningar. Producenterna har inte rapporterat någon deponering av utsorterade förpackningar.

En del förpackningar och returpapper samlas fortfarande in med t.ex. hushållsavfall. Eftersom det sedan 2002 är förbjudet att deponera brännbart avfall i Sverige, går dessa sannolikt till energiåtervinning.

Tabell 1. Resultat av förpackningsinsamlingen 2005. Uppgifterna bygger på enkätsvar från tio materialbolag. Förpackningar som satts på marknaden av företag ej anslutna till materialbolagen ingår inte (Resultat för 2004 inom parentes).

Materialslag	Skattat total mängd för hela svenska marknaden (ton)	Materialutnyttjande (ton)	Energiutnyttjande (ton)	Materialutnyttjande (procent)	Energiutnyttjande (procent)	Material- och energiutnyttjande (procent)
Glas	162 700 ^{a)} (159 058*)	155 000 (164 813*)	0	95 (104*)	0	95 (104*)
Plast, ej PET	158 940 (157 000)	38 234 (30 117)	77 589 (75 797)	24 (19)	49 (48)	73 (67)
PET-flaskor, ej återanvändning*	16 703 (14 614)	15 866 ^{c)} (13 017*)	0	95 (89*)	0	95 (89*)
Papper, papp, kartong och wellpapp	645 000 (641 000)	465 464 (454 002)	396	72 (71)	0	72 (71)
Metall, ej dryckesförpackningar	58 200 (55 700)	33 700 (33 500)	0	58 (60)		58 (60)
Returburkar ^{b)} (aluminium)	15 163 (15 264)	13 006 (12 906)	0	86 (85)	0	86 (85)
Trä ^{d)}	440 403 (423 000)	8 749 (29 194)	41 467 (41 888)	2 (7)	9 (10)	11 (17)
Totalt	1 497 109 (1 465 636)	730 019 (737 549)	119 452 (117 685)	49 (50)	8 (8)	57 (58)

* Reviderade efter att förra årets Samla in, återvinn! trycktes. Läs mer under resp. rubrik.

a) Här räknar vi inte med privatimporterade glasförpackningar. Läs mer under Glasförpackningar.

b) I rapporteringen till EU räknas dessa in under plast.

c) I rapporteringen till EU räknas dessa in under metall.

d) Statistiken är osäker. Läs mer under rubriken Träförpackningar.

Företag som inte är anslutna till materialbolagen

De producenter som inte är anslutna till materialbolagen är skyldiga att själva ta ansvar för insamling och återvinning. För år 2004 gjorde SMED en uppföljning även av dessa företag. De stod då för mindre än 2 procent av de förpackningar som satts på marknaden. Undantaget är träförpackningar där icke anslutna producenter stod för ca 8 procent. Men statistiken för träförpackningar är osäker (läs mer under Träförpackningar).

Det finns ingen anledning att tro att dessa producenter står för en större andel i år. Under 2004 meddelade fyra att de anslutit till Register för Producentansvar (REPA), d.v.s. den serviceorganisation som sköter administrationen åt materialbolagen.. Ytterligare ett anslöt under 2005. På grund av osäkerhet i rapporteringen och de små kvantiteterna räknas uppgifterna inte in i återvinningsresultaten.

Vi kommer att göra en separat uppföljning av företag som anmält eget ansvar under hösten 2006.

Glasförpackningar

Målet för glasförpackningar är 70 procent materialutnyttjande.

Totalt samlade Svensk GlasÅtervinning AB (SGÅ) in och materialåtervann 155 000 ton glasförpackningar under 2005. Det är en ökning med drygt 3 600 ton sen 2004.

Man kan beräkna återvinningen på två olika sätt.

Antingen räkna utifrån de 162 700 ton glas svenska producenter satte på marknaden. Det ger ett materialutnyttjande på 95 procent. Uppgifterna kommer från SGÅ.

Om man även räknar med de ca 50 000 ton¹ som privatimporterades blir resultatet 73 procent materialutnyttjande.

Eftersom det svenska producentansvaret endast omfattar de mängder som svenska producenter satt på marknaden kommer vi att redovisa 96 procent som den officiella svenska statistiken.

Tabell 2. Återvinning av glasförpackning i procent åren 1999 – 2005

Referensår	1999	2000	2001	2002	2003	2004*	2005**
Återvinning i procent	84	86	84	88	92	104	95

Mål: 70 % materialutnyttjande.

* Privatimport räknas inte med i den totala mängden satt på marknaden. I förra årets Samla in, återvinn! hade vi inte räknat med dem och redovisade därför ett materialutnyttjande på 96 procent. I mängd till materialutnyttjande ingår 12 787 ton kasserat returglas.

** I totala mängd satt på marknaden ingår inte privatimport men en skattning av vad producenter som inte är anslutna till materialbolaget sätter på marknaden (1 000 ton). Skattningen är gjord av SGÅ.

NATURVÅRDSVERKETS KOMMENTARER

Glasåtervinningen klarar målet på 70 procent materialåtervinning, oberoende av om privatimporten räknas med eller inte.

Privatimporterade glasflaskor står för runt en fjärdedel av alla glasförpackningar i Sverige. Dessa förpackningar omfattas inte av det svenska producentansvaret. Men hushållen källsorterar dem i stor utsträckning och lägger dem tillsammans med svenskproducerade glasförpackningar.

Det innebär dock att SGÅ belastas med en extra kostnad för insamling och återvinning, eftersom ingen förpackningsavgift betalats för dessa i Sverige.

I en utredning från 2003 konstaterade Naturvårdsverket att privatimporterade glasflaskor är hushållsavfall och därmed är kommunens ansvar att ta hand om (Naturvårdsverket, 2003). En diskussion mellan SGÅ och kommunerna, de senare representerade av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt Renhållningsverksföreningen (RVF), om omhändertagande av privatimporterat glas pågår. Diskussionerna har hittills inte resulterat i någon överenskommelse.

Miljö- och Samhällsbyggnadsdepartementet driver frågan om en långsiktig lösning i EU genom att belysa att omfattande gränshandel av vissa varor som omfattas av EU:s återvinningsmål, t.ex. förpackningar, kan ge upphov till kostnader för

¹ Medelvärde för skattningarna från 2003 och 2004: 48 000 resp. 55 000 ton. Beräknad av SGÅ med hjälp av statistik från SoRAD och uppgifter om flaskstorlek och materialslag från Systembolaget. Vi vet att privatimporten gått ned sen förra året, men fortfarande är högre än 2003.

vissa länder. Frågan tas bl.a. upp i samband med arbetet med den tematiska strategin om förebyggande och återvinning av avfall.

Plastförpackningar

Målet för plastförpackningar är 70 procent återvinning, dock minst 30 procent materialutnyttjande.

Totalt sattes 158 940 ton plastförpackningar på den svenska marknaden. Vi har inte fått in några uppgifter om återanvändning från materialbolagen. Materialutnyttjande ökade till 38 234 ton. Även energiutnyttjandet ökade och uppgick till 77 589 ton.

Detta innebär att materialutnyttjandet ökade från 19 till 24 procent. Energiåtervinningen ökade med en procentenhet till 49 procent. Totalt gav detta en återvinning på 73 procent. Producenterna nådde alltså upp till återvinningsmålet. Men man har fortfarande en bit kvar för att nå målet för materialutnyttjande.

Uppgifterna kommer från Plastkretsen AB, Svensk Ensilageplast Retur AB (SvepRetur) och Plaståtervinningen i Arvika AB. I Plastkretsens siffror för energiåtervinning, 75 131 ton, ingår ca 48 000 ton mjuka plastförpackningar från hushåll som energiutvinns tillsammans med annat hushållsavfall. Det är den kvantitet som Plastkretsen tecknat avtal med kommunerna för.

Plastkretsen har meddelat att man tog bort insamlingssystemet för plastförpackningar från verksamheter från och med den 1 maj 2006. Det innebär att alla företag måste handla upp insamling på egen hand.

Plastkretsen har också påpekat att det är svårt att få helt tillförlitliga uppgifter om den totala mängden förpackningar eftersom statistiken över import/export inte ger några uppgifter om vilken typ av förpackningar olika varor säljs i.

Tabell 3. Återvinning av plastförpackningar (ej PET) i procent åren 2000 – 2005

Referensår	2000*	2001*	2002**	2003**	2004**	2005***
Materialutnyttjande, procent	15	13	16	18	19	24
Återvinning i procent	33	29	33	69	67	73

Mål: 70 procent återvinning, dock minst 30 procent materialutnyttjande.

* För år 2000 och 2001 bygger uppgifterna på svar från Plastkretsen.

**Uppgifter för år 2002 till 2004 grundar sig på uppgifter från Plastkretsen AB och Svensk Ensilageplast Retur AB (SvepRetur). I materialutnyttjande

*** Resultaten för 2005 är en sammanslagning av uppgifter från Plastkretsen AB, Plaståtervinningen i Arvika AB och SvepRetur. Från SvepRetur räknas bara uppgifter om plastsäckar med.

NATURVÅRDSVERKETS KOMMENTARER

Det är positivt att producenterna når målet för återvinning av plastförpackningar på 70 procent. Men de har fortfarande en bit kvar för att nå målet för materialutnyttjande.

Plastkretsen har meddelat att man har tagit bort insamlingssystemen för plastförpackningar från verksamheter från och med den 1 maj 2006. Vi har kommenterat frågan i Naturvårdsverkets tidning Tillsynsnytt och i en skrivelse till Örnsköldsviks kommun och där framhållit att vår bedömning är att man därigenom inte uppfyller kraven i förordningen (1997:185) om producentansvar för förpackningar

(förpackningsförordningen). Den kräver att producenterna tar aktiv del i att upprätta insamlingssystem.

Tydligare föreskrifter om vad som är lämpliga insamlingssystem för förpackningar från verksamheter är en åtgärd som på sikt kan bli aktuell för att säkra målet för materialutnyttjande. Även detta kommer vi att ta upp i den utvärdering av producentansvaret som presenteras i december 2006 (Framtida producentansvar).

Frivilligt åtagande för lantbruksplast

Lantbruksplast redovisas i denna rapport trots att den inte definieras som en förpackning. Med lantbruksplast avses plast från ensilage, odlingsfilm etc.

Branschen har gjort ett frivilligt åtagande: senast vid utgången av 2004 ska man nå en återvinningsnivå på 30 procent.

Förra året sattes 15 855 ton lantbruksplast på marknaden. 9 745 ton gick till materialutnyttjande, medan 1 338 ton energiutnyttjades. Materialutnyttjandet har därmed ökat från 57 till 62 procent. Uppgifterna kommer från SvegRetur

Tabell 4. Konsumtion, insamling och återvinning av lantbruksplast åren 2003 – 2005

År	Konsumtion (ton)	Insamling (ton)	Materialutnyttjande (ton)	Energiutnyttjande (ton)	Resultat (procent)
2003	12 604	9 640	0	9 640	0
2004	13 266	9 459	7 567	1 862	57
2005	15 855	11 083	9 745	1 338	62

NATURVÅRDSVERKETS KOMMENTAR

Vi kan med glädje konstatera att hela 62 procent av lantbruksplasten har materialutnyttjats år 2005. Branschen når därmed långt över det mål man satt upp.

Metallförpackningar

Målet för återvinning av metallförpackningar är 70 procent materialutnyttjande. I gruppen metallförpackningar ingår förpackningar av stål och aluminium, men inte dryckesförpackningar.

Vi redovisar även återvinningsresultaten uppdelade på stål och aluminium (tabell 6 och 7), för att kunna jämföra med tidigare år.

Totalt sattes 51 200 ton metallförpackningar på marknaden. Den mängd som materialutnyttjades var 33 700 ton. En liten del (359 ton) aluminiumförpackningar gick till förbränning. De nationella återvinningsmålen omfattar inte energiutnyttjande av metall. Vi har därför inte tagit med den siffran i beräkningarna.

Resultatet är alltså 58 procent materialutnyttjande, beräknat på alla förpackningar som satts på marknaden. Metallförpackningar klarar inte målet och inget av materialen når målet på egen hand heller.

Statistiken kommer från MetallKretsen AB. I uppgifterna om tillförda mängder metallförpackningar (stål och aluminium) ingår uppgifter från de företag som är anslutna till REPA och en skattning av hur mycket producenter med eget ansvar (och friåkare) satt på marknaden (7 000 ton). Beräknat enbart på vad MetallKretsens medlemmar satt på marknaden är återvinningen 66 procent.

MetallKretsen har under 2005 arbetat med många små och lokala informationsprojekt, ofta i samarbete med idrott och/eller ungdomar.

Under sommaren 2005 genomfördes informationsaktiviteter i samband med större fotbollsturneringar.

Kapsyljakten är den största aktiviteten. Den är riktad till fjärde- och femteklassare och har final i september. Tävligen växer år från år och därmed även media-bevakningen. Under de elva år som tävlingen pågått har skolklasserna samlat in inte mindre än 478 ton kapsyler. Varje kapsyl väger ca 2 gram.

”Samla värmeljus” är ett komplement till Kapsyljakten som har testats i Västra Götaland. Tävligen vänder sig till förstaklassare. Klasserna samlade in så många värmeljushållare som möjligt, mellan 1 oktober 2005 och 31 mars 2006, och lämnade dem till återvinning. Gensvaret var mycket bra. Uppemot 90 procent av alla förstaklassare deltog.

Samarbetet med Sveriges Professionella Skidskolor utvärderas under våren och leder förmodligen till en del förändringar. Organisationerna för skidanläggningar och skidskolor slås samman. MetallKretsen utbildar skidlärare, som i sin tur lär barnen hur och varför man skall återvinna metallförpackningar.

MetallKretsen har också gjort en Sifo-undersökning under 2005. Den visar att sju av tio svenskar sorterar sin metallförpackningar. Sifoundersökningen och resultatet från plockanalyser ingår i MetallKretsens årliga utskick till kommunerna. Läs mer på www.metallkretsen.se.

Tabell 5. Materialutnyttjande av metallförpackningar 2000 – 2005

Referensår	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tillförd kvantitet på den svenska marknaden i ton	52 300	52 800	53 500	50 700	55 700*	58 200**
Materialutnyttjad i ton	28 720	33 000	33 300	32 900	33 500	33 700
Materialutnyttjande i procent	55	63	62	65	60	58

Mål: 70 procent materialutnyttjande (stål- och aluminiumförpackningar, ej returburkar).

* Här ingår 5 000 ton från producenter med eget ansvar. Skattningen är gjord av MetallKretsen.

** Här ingår 7 000 ton från producenter med eget ansvar. Skattningen är gjord av MetallKretsen.

Dessa har lagts på aluminium och stål med samma fördelning som de förpackningar MetallKretsens medlemmar satt på marknaden (1:4).

Tabell 6. Materialutnyttjande i procent av stålförpackningar åren 2000 – 2005

Referensår	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tillförd kvantitet på den svenska marknaden i ton					45 700	47 400*
Materialutnyttjad i ton					30 800	30 800
Materialutnyttjande i procent	61	71	70	73	67	72

* Vara 41 800 ton från MetallKretsens medlemmar

Tabell 7. Materialutnyttjande i procent av aluminiumförpackningar åren 2000- 2005

Referensår	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tillförd kvantitet på den svenska marknaden i ton					10 000	10 800*
Materialutnyttjad i ton					2 700	2 900
Materialutnyttjande i procent	25	22	24	28	27	27

* Vara 9 400 ton från MetallKretsens medlemmar

NATURVÅRDSVERKETS KOMMENTARER

Sen årsskiftet gäller ett gemensamt mål för stål- och aluminiumförpackningar: 70 procent materialutnyttjande. Sammanslagningen gjordes för att anpassa målet till förpackningsdirektivet.

Men metallförpackningarna når inte målet. Detta trots sammanslagningen och att en större mängd metallförpackningar sattes på marknaden jämfört med tidigare år.

Det är viktigt att återvinna metallförpackningar ur miljösynpunkt. Att använda återvunnen metall ger stora energibesparingar: ca 70 procent för stål och 95 procent för aluminium. Metall är dessutom en icke förnybar råvara.

Det är därför viktigt att MetallKretsens populära nationella och regionala kampanjer fortsätter.

Förpackningar av papper, papp, kartong och wellpapp

Målet för förpackningar av papper, papp, kartong och wellpapp är 65 procent materialutnyttjande. Det gäller från årsskiftet. Energiåtervinning räknas inte med i återvinningsresultaten för gruppen.

Gruppen som helhet klarar det nya målet. Materialutnyttjandet var 72 procent under 2005. Av 465 646 ton som samlades in var 381 000 ton wellpapp.

Vi har valt att även redovisa resultaten för de två fraktionerna var för sig. Detta för att kunna jämföra med tidigare år.

Uppgifterna kommer från materialbolaget Svensk Returkartong AB (en sammanslagning av Svensk Kartongåtervinning AB och Returwell AB).

Tabell 8. Materialutnyttjande av förpackningar av papper, papp, kartong och wellpapp för 1999 - 2005

Referensår	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mängd tillförd svenska marknaden i ton	582 000	594 000	623 000	623 000	622 000	641 000	645 000*
Materialutnyttjad i ton	392 630	402 675	431 723	436 882	434 020	454 002	465 464
Materialutnyttjande i procent	67	68	69	70	70	71	72

Mål: 65 procent materialutnyttjande.

* Här ingår 25 171 ton papper, papp och kartong samt 152 000 ton wellpapp satta på marknaden av producenter med eget ansvar. Skattningen är gjort av Returkartong AB.

Papper och kartong

Mängden pappers-, papp och kartongförpackningar som sattes på marknaden var lika stor som året innan d.v.s. 200 000 ton. Av dessa materialutnyttjades 84 464 ton. Det är en ökning med 11 procent från förra årets 76 000 ton. Energiåtervinningen ökade också från 396 ton till 1 633 ton. Det ger en total återvinning på 42 procent. Materialbolagen har inte rapporterat någon återanvändning.

Tabell 9. Återvinning i procent av pappers- och kartongförpackningar åren 1999 - 2005

Referensår	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Materialutnyttjande i procent	35	35	41	37	38	38	42
Återvinning i procent	..	35	41	38	38	39	42

Wellpapp

Mängden wellpappförpackningar som sattes på marknaden var 445 000 ton under 2005 och 441 000 ton under 2004. Mängden som materialutnyttjades var 381 000 respektive 378 000 ton. Energiutnyttjande förekommer men ingår inte i målet. Resultatet för år 2005 är 86 procent materialutnyttjande.

Tabell 10. Materialutnyttjande i procent av wellpappsförpackningar åren 1999 - 2005

Referensår	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Materialutnyttjande i procent	84	84	85	86	85	86	86

NATURVÅRDSVERKETS KOMMENTARER

Gruppen klarar det nya målet för återvinning. Totalt materialutnyttjades 72 procent av alla förpackningar av papper, papp, kartong och wellpapp som sattes på den svenska marknaden under 2005.

Gruppen når målet mycket tack vare en väl fungerande insamling av wellpapp. Wellpapp står för drygt två tredjedelar av gruppens totala vikt. Den mesta wellpappen samlas in från verksamheter. Totalt samlades 381 000 ton wellpapp in. Av dessa kom ca 330 000 från verksamheter och 10 000 – 15 000 ton från återvinningscentraler där både verksamheter och hushåll lämnar. 38 000 ton samlades in via återvinningsstationer och fastighetsnära insamling.

Träförpackningar

Enligt de uppgifter vi har fått in var återvinningen 11 procent förra året. Endast 2 procent materialutnyttjades.

Målet är att 70 procent av träförpackningarna ska återvinnas. Minst 15 procent ska materialutnyttjas.

Materialbolagen har rapporterat att 440 403 ton träförpackningar användes i Sverige under 2005. Största delen, 41 467 ton, av de kasserade träförpackningarna som materialbolaget lyckades samla in energiutnyttjades. Bara 8 749 ton materialutnyttjades.

Uppgifterna kommer från Svenskt Returträ AB och CPL Lastbärarsystem (f.d. Container-Pack AB). Uppgiften om total kvantitet som satts på marknaden är en uppskattning som baseras på branschinformation

Uppgifterna från Svenskt Returträ gäller deras uppgift om totalmängd, nytillverkade produkter för hela landet. Det framgår inte vilka företag som ingår i denna uppskattning.

Medlemmarna i CPL Lastbärarsystem nytillverkar enligt enkätsvaret endast mycket små förpackningsmängder. Istället köper och säljer man förpackningar.

SMED har därför valt att summera båda materialbolagens uppgifter om tillförda mängder och materialutnyttjande. Det är möjligt att detta medför viss dubbelräkning.

CPL Lastbärare har tidigare sagt att s.k. EU-pallar ofta återanvänds. Sannolikt har de tidigare redovisat för stora mängder som återvinning, när det egentligen var fråga om just återanvändning.

Tabell 11. Återvinning i procent av träförpackningar åren 2002 - 2005

Referensår	2002	2003	2004	2005
Tillfört den svenska marknaden, ton	300 000	393 131	422 722	440 403
Materialutnyttjande, ton	60 000	63 028	31 981**	8 749
Energiutnyttjande, ton	240 000*	328 848	41 888***	41 467
Materialutnyttjande i procent	7	2
Material- och energiutnyttjande i procent	17	11

Mål: 70 procent återvinning, dock minst 15 procent materialutnyttjande

* Uppgiften bygger snarare på ett antagande än på ett system där man räknar förpackningar.

** Reviderad p.g.a. räknefel påverkar inte resultatet (förra året redovisades 32 270 ton).

*** Här ingår troligen även en del återanvändning.

NATURVÅRDSVERKETS KOMMENTARER

Träförpackningar redovisades för första gången år 2002. Nu liksom då är det svårt att få in tillförlitlig statistik.

Återvinningen har minskat och ligger i år på bara 11 procent. Materialbolagen rapporterade en återvinningsgrad på 92 procent för 2003. För 2004 var resultatet 17 procent.

De stora variationerna tyder på att resultatet inte är tillförlitligt. Uppgifterna för 2003 är sannolikt felaktiga. Delar av det som rapporterades som materialutnyttjande var egentligen återanvändning (som inte ska räknas med i återvinningsresultaten). Uppgifterna om energiutnyttjande har också varierat mycket mellan åren.

Svensk Träretur ifrågasätter målet på 15 procents materialutnyttjande. Svårigheterna med att få in uppgifter beror (delvis) på att förpackningarna aldrig lämnas i materialbolagens insamlingssystem. Största delen av träförpackningarna är lastpallar av rent trä. Dessa återanvänds ofta. När de kasseras är både kommunala avfallsförbränningsanläggningar och mindre pannägare intresserade av att använda materialet som bränsle. Kasserade träförpackningar finner därför ”naturliga” vägar för återanvändning och återvinning. Biobränsle står för ungefär en fjärdedel av landets energibehov. Och efterfrågan på biobränsle förväntas öka. Alternativet till att förbränna kasserade träförpackningar är att söka mer bränsle i skogen, t.ex. avverkningsrester (GROT), stubbar, energiskog etc. Detta bränsle är inte lika torrt som de kasserade träförpackningarna och har därför lägre energiinnehåll. Dessutom finns det forskning som säger att det är bäst för skogsmarkens bärkraft att lämna avverkningsrester m.m. i skogen.

Vi bedömer att en mycket liten del av träförpackningsavfallet hamnar på deponi i dag. Den största andelen förbränns sannolikt för att ge värme eller elektricitet, ofta efter att ha återanvänts. Troligen hanteras avfallet enligt avfallshierarkin trots att materialbolagen inte kan kontrollera flödena eller ge oss säkra uppgifter.

För att kunna avgöra vad som är bästa sättet att hantera träförpackningar behövs bättre statistik och bedömning av miljöeffekterna från de olika behandlingsalternativen.

I dag finns det olika sätt att klassificera återvinning av lastpallar. Vid diskussioner i den expertkommitté som EU inrättat för frågor under Förpackningsdirektivet, har medlemsländerna kommit överens om följande bedömning.

Återanvändning

Om mycket små reparationer gör att pallen kan användas igen ska behandlingen klassas som återanvändning. Återanvändning rapporteras inte i återvinningsstatistiken till EU. Sannolikt återanvänds många av lastpallarna i Sverige.

Materialåtervinning

I det fall pallen delas upp i små bitar och blir t.ex. en spånplatta är det fråga om materialåtervinning. Där är EU-målet 15 procent.

Om flera trasiga pallar sätts ihop till en ny pall eller vid stora reparationsbehov är det också att betrakta som materialåtervinning.

Energiåtervinning

Om pallresterna däremot går till förbränning med energiutnyttjande räknas det som energiåtervinning.

Dryckesförpackningar

Den nya förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar trädde i kraft den 1 januari 2006.

Den innebär att producenterna ska se till att plastflaskor eller metallburkar för konsumtionsfärdig dryck ingår i ett godkänt retursystem. Producent är den som yrkesmässigt tappat konsumtionsfärdig dryck i plastflaskor/metallburkar eller på annat sätt sätter dessa förpackningar på marknaden i Sverige. Kravet omfattar inte flaskor för mejeriprodukter, grönsaks-, frukt- eller bärjuicer.

Engångs PET-flaskor

Målet för PET-flaskor av engångstyp (Å-PET) är 90 procent materialutnyttjande.

16 703 ton sattes på marknaden 2005. 15 866 ton PET-flaskor gick till materialutnyttjande, varav 1 597 ton kasserad återfyllnads PET. Det gav en återvinning om 95 procent. Beräknat enbart på Å-PET låg materialutnyttjandet på 85 procent.

Uppgifterna kommer från AB Svenska Returpack-PET.

Tabell 12. Återvinning i procent av PET-flaskor av engångstyp åren 1999 - 2005

Referensår	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tillfört den svenska marknaden, ton	7 637	8 415	9 475	11 281	13 488	14 614	16 703
Materialutnyttjad ton	5 650	6 533	7 373	8 659	10 652	13 017*	15 866**
Materialutnyttjande i procent	74	78	78	77	79	80	95

Mål: 90 procent materialutnyttjande

* Här ingår 1 318 ton kasserad R-PET (Svensk Bryggareförening AB)

** Här ingår 1 597 ton kasserad R-PET (Svensk Bryggareförening AB)

Aluminiumburkar

Målet för dryckesburkar av aluminium är 90 procent materialutnyttjande.

Materialbolaget rapporterade att 15 163 ton sattes på marknaden 2005. 13 006 ton av dessa materialutnyttjades. Det ger en återvinning på 86 procent. Returburkarna klarar därmed inte målet.

Uppgifterna bygger på enkätsvar från AB Svenska Returpack.

Returpack har under året gjort olika satsningar för att öka kunskapen om miljönyttan av att återvinna burkar. Man har bl.a. haft skoltävlingar för mellanstadieelever, tävlingar på Internet för äldre barn och satt upp affischer som beskriver hur burkarna tas om hand (text och bild) i butiker med pantautomater. Nästa stora satsning är en ny reklamkampanj i tv och radio. Den drar igång i augusti 2006.

Tabell 13. Återvinning i procent av aluminiumburkar åren 2000 - 2005

Referensår	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tillfört den svenska marknaden, ton	14 977	15 379	15 641	15 547	15 264	15 163
Materialutnyttjande, ton	12 818	13 044	13 474	13 266	12 906	13 006
Materialutnyttjande i procent	86	85	86	85	85	86

Mål: 90 procent materialutnyttjande

PET-flaskor för återfyllnad (R-PET)

Retur PET-flaskor (R-PET) har inget eget mål. Eftersom flaskorna återanvändas ingår R-PET inte i statistiken för vare sig plastförpackningar eller Å-PET (materialutnyttjande).

Svenska Bryggareföreningen AB uppskattar den totala mängden R-PET till 9 867 ton under 2005. Av dessa återanvändes 9 653 ton, vilket ger en återanvändningsgrad på 98 procent. En flaska återfylls i genomsnitt 3,2 gånger per år. Under hela sin livslängd återfylls en flaska ca 15 gånger.

Tabell 14. Återanvändning i procent av PET-flaskor för återfyllnad åren 1999 - 2005

År	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Total försäld mängd, ton	18 551	18 615	18 615	18 653	17 171	13 536	9 867
Återanvänd mängd, ton	18 212	18 187	18 187	18 105	16 731	13 420	9 653
Uppskattad återanvändningsnivå, procent	98	98	98	97	97	99	98

Det finns inget mål uppsatt för återanvändning av PET-flaskor.

Returglas

Returglas omfattas inte längre av rapporteringsskyldighet. Kravet på att öl- och läskflaskor av glas ska ingå i retursystem finns inte kvar i lagstiftningen. Mängden returglas som sätts på marknaden har minskat de senaste åren. Det returglas som fortfarande finns ute på marknaden går till materialutnyttjande med övriga glasförpackningar.

I tabellen nedan redovisar vi hur mycket glas som har återanvänts under åren 1999 till 2004.

Det har aldrig funnits något eget återvinningsmål för returglas. Det är svårt att beräkna hur mycket returglas som används eftersom varje flaska återanvänds flera

gångar under sin livstid. Returglas ingår därför inte i statistiken för glasförpackningar.

Under 2004 sattes 189 365 ton returglas på marknaden. Återanvänd mängd var 188 009 ton. Det ger en återanvändningsgrad på 99 procent.

Beräkningarna bygger på uppgifterna från Svenska Bryggareföreningen AB och gäller öl- och läskflaskor.

Tabell 15. Återanvändning i procent av returglas åren 1999 - 2004

Referensår	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Total försåld mängd, ton	304 832	289 006	282 724	253 078	218 152	189 365
Återanvänd mängd, ton	300 569	286 490	279 922	250 151	217 712	188 009
Uppskattad återanvändningsnivå, procent	99	99	99	99	100	99

Det finns inget mål uppsatt för återanvändning av glas.

NATURVÅRDSVERKETS KOMMENTARER

Återvinning av PET-flaskor och aluminiumburkar har ökat under 2005. PET-flaskorna klarade målet på 90 procent materialutnyttjande, om man även räknar med kasserad R-PET. För aluminiumburkar låg materialutnyttjande på 86 procent.

Sedan årsskiftet måste dessa förpackningar ingå i ett godkänt retursystem. Vi hoppas att kraven på pantsystem kan bidra till att bibehålla höga återvinningsnivåer och att även aluminiumburkar når målet för materialutnyttjande inom de närmaste åren.

Det är viktigt att sortera ut aluminium. Att använda återvunnen aluminium spar mycket energi och minskar uttagen av ändliga resurser. Dessutom kan aluminium orsaka problem i anläggningarna om det går med annat avfall till förbränning.

Tyvärr slängs allt fler aluminiumburkar i hushållssoporna. Det gäller speciellt vissa delar av landet. Det beror troligtvis på den ökade privatimporten av öl från t.ex. Danmark och Tyskland. De svenska pantautomaterna betalar inte ut någon pant för de privatimporterade burkarna.

Jordbruksverket föreslår att producenterna ökar sina informationsinsatser för att öka utsortering och materialåtervinning (www.jordbruksverket.se).

Problemet med privatimporterade burkar måste lösas på EU-nivå, t.ex. genom gemensamma pantsystem inom unionen. Panten skulle då följa flaskan/burken och betalas ut oberoende av i vilket land den slutligen pantas. Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet arbetar för en sådan lösning.

Systemet för återanvändning och återfyllnad av dryckesförpackningar av PET fortsätter att fungera mycket väl. Återvinningsgraden uppskattas till nära 100 procent.

Övriga förpackningar/utveckling av förpackningar

Biologiskt nedbrytbara förpackningar.

Biologiskt nedbrytbara förpackningar tillverkas av förnybara resurser. Tanken är att de ska genomgå biologisk behandling² och att slutprodukten från den processen³ ska återföras i kretsloppen för att minska miljöpåverkan.

För att detta ska ske måste de biologiskt nedbrytbara förpackningarna hanteras i separata system. Ett annat alternativ är att hantera dem tillsammans med annat biologiskt nedbrytbart avfall.

I dag samlas dessa förpackningar in tillsammans med hårda plastförpackningar. Producenterna får därför betala en lika hög förpackningsavgift som för plastförpackningar. Dessutom utgör de biologiskt nedbrytbara förpackningarna en förorening i plastfraktionen, som försvårar återvinningen av ren plast.

Vi vill att reglerna och kostnaderna för omhändertagande ska driva produktutvecklingen mot mer miljöanpassade förpackningar. Vi kommer att följa frågan för att eventuellt ta upp den närmare i nästa års uppföljning av producentansvaret. I dagsläget behövs dock mer underlag innan vi kan komma med förslag till förändringar.

² Kompostering eller rötning.

³ Kompost eller rötslam.

Återvinningsresultat för returpapper

Tidningar

Målet för returpapper är 75 procent materialutnyttjande eller annat miljömässigt godtagbart omhändertagande. Returpapper är tidningar, tidskrifter, direktreklam, telefonkataloger, kataloger för postorderförsäljning och liknande produkter av papper.

Totalt sattes 584 000 ton på marknaden. 483 000 ton samlades in. Allt insamlat returpapper materialåtervanns. Det gav en återvinning på 83 procent

Uppgifterna kommer från Pressretur AB. Pressretur har under året tagit fram en ny modell för att beräkna återvinningsresultat. Den nya modellen för att beräkna återvinnings- och insamlingsresultat baseras på mätningar i fält.

För att kunna jämföra med tidigare år presenterar vi resultaten från både den nya och gamla modellen i tabell 16.

Andelen returpapper insamlat i fastighetsnära system har ökat till 37 procent.

Tabell 16. Konsumtion, insamling och återvinning av returpapper åren 2000 – 2005

År	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Konsumtion, ton*	570 000	537 000	517 000	531 000	562 000	584 000
Insamling, ton*	471 000	470 000	465 000	448 000	482 000	483 000
Återvinning, procent – ny modell	83	87	90	84	86	83
Återvinning, procent – gammal modell	80	82	84	80	80	79

Mål: 75 procent materialutnyttjande

* Beräknade enligt den nya modellen.

NATURVÅRDSVERKETS KOMMENTAR

Återvinningen ligger fortfarande på en hög nivå och överstiger målet på 75 procent materialutnyttjande. Men konsumtionen av returpapper har också ökat de senaste åren.

Den nya beräkningsmodellen som PressRetur AB har presenterat baseras delvis på mätningar i fält. Vi tror att den ger en bättre bild av hur stor återvinningen är än den gamla.

I förra årets uppföljning uttryckte vi oro för att förbudet för port- och grindhämtning (bl.a. i Stockholmsområdet) skulle påverka resultaten negativt. Totalt för hela landet har återvinningen minskat något. Men det har troligen andra orsaker än förbudet för port- och grindhämtning. Återvinningsresultaten för returpapper har visat större variationer tidigare. Andelen som kommer in via fastighetsnära insamling har ökat från 32 procent till ca 37 procent i hela landet och från 26 till 33 procent i Stockholmsområdet.

Mängden returpapper som samlas in i fastighetsnära system har ökat. Pressretur anger att man uppmanar sina entreprenörer att arbeta för en utbyggnad. Vi ser positivt på det. Även inom Avfallsrådet var man överens om att den fastighetsnära insamlingen bör byggas ut där så är lämpligt. Men vi anser fortfarande att det är viktigt att producenterna tar sitt ekonomiska och fysiska ansvar för utbyggnaden av lämpliga insamlingssystem. Detta är en fråga som vi kommer att ta upp i utvärde-

ringen av producentansvar som presenteras senast 1 december 2006 (Framtida producentansvar).

Kontorspapper

Pappersbranschen har ett frivilligt åtagande på 75 procent insamling och återvinning av träfritt papper, s.k. kontorspapper. Det ska man nå senast 2006. Åtagandet liknar producentansvaret för returpapper till sin konstruktion. Det har funnits sedan 1996. Målet sattes först till 50 procent. Det höjdes till 75 procent när branschen förnyade åtagandet 2001.

Under det gångna året var konsumtionen av kontorspapper 378 000 ton. Av dessa är 86 000 ton tryckerispill, överupplagor etc och 80 000 ton icke återvinningsbart, d.v.s bokpapper, etiketter, kuvert, plastbelagt- och våtstarkt tryckpapper mm. Nettokonsumtionen beräknas därför till 212 000 ton. Totalt samlades 135 000 ton använt kontorspapper in. Återvinningen beräknas som kvoten mellan insamling, (exklusive tryckerispill mm) och nettokonsumtionen. Kontorspappersinsamlingen nådde således 64 procents återvinning under år 2005.

Uppgifterna kommer från Svensk Kontorsinsamling.

Tabell 17. Konsumtion, insamling och återvinning av kontorspapper och liknande (träfritt papper) åren 1999 – 2004

År	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Konsumtion, ton	366 000	378 000	361 000	402 000	379 000	374 000	378 000
Insamling, ton	179 000	191 000	196 000	210 000	209 000	216 000	221 000*
Återvinning, procent	48,3	50,5	53	53,7	56,9	61,5	63,7

Frivilligt åtagande: 75 procent insamling och återvinning senast 2006

* Här ingår 86 000 ton tryckerispill mm. Återvinningen beräknas på de 135 000 ton som samlas in efter användning (s.k. post consumer waste)

EU-rapportering för förpackningar

Beräknat enligt Förpackningsdirektivet låg den totala återvinningen, för samtliga förpackningsslag, på 56 procent. Materialutnyttjandet låg på 48 procent.

Samtliga förpackningsslag utom trä klarar EUs miniminivå för återvinning och materialutnyttjande

Nedan redovisar vi det preliminära resultatet för återvinning av förpackningar i Sverige år 2005. Resultaten är presenterade i samma fem kategorier som vi kommer att rapportera till EU nästa år.

Förpackningsdirektivet kräver rapportering av: glas, metall, plast papper och trä.

PET-flaskor ingår i kategorin plast. Aluminiumburkar ingår i kategorin metall. Det gör att resultaten skiljer sig från den nationella rapporteringen.

Tabell 18. Preliminärt resultat för 2005 av återvinning av förpackningar, beräknat enligt förpackningsdirektivet (Resultat för 2004 inom parentes)

Förpackningsslag	Satt på marknaden	Material utnyttjande (ton)	Energi utnyttjande (ton)	Material utnyttjande (procent)	Återvinning (procent)
Glas	162 700 ^{a)} (159 000)	155 000 (164 813*)	0	95 (104*)	95 (104*)
Plast ^{b)}	175 643 (171 144)	54 100 (43 134*)	77 589 (75 797)	31 (25*)	75 (70*)
Papper	645 000 (641 000)	465 464 (454 002)	396 (1 633)	72 (71)	72 (71)
Metall	73 363 ^{c)} (70 964)	46 706 (46 406)	350 (0)	64 (65)	64 (65)
Trä ^{d)}	440 403 (423 000)	8 749 (29 194)	41 467 (41 888)	2 (7)	11 (17)
Totalt	1 512 080 ^{e)} (1 148 206)	731 616 (723 418)	119 802 (119 316)	48 (50*)	56 (58)

* Ändrade sen förra årets Samla in, återvinn! trycktes. Se förklaringar under respektive rubrik

a) Privatimporterade glasförpackningar räknas inte med.

b) Här ingår även engångs PET och kasserad retur PET, se tabell 12.

c) 45 700 ton stål, 15 963 ton returburkar och 10 000 ton övriga aluminiumförpackningar.

d) Statistiken är osäker. Läs mer under rubriken Träförpackningar.

e) Här ingår också ett schablonvärde för övriga förpackningar (15 846 ton). Vi har antagit att dess inte återvanns.

De återvinningsmål som gäller inom EU är:

- mellan 50 och 65 procent av förpackningsavfallet ska återvinnas genom materialutnyttjande eller energiåtervinning .
- mellan 25 och 45 procent av allt förpackningsavfall ska materialutnyttjas, med minst 15 procent materialutnyttjande för varje förpackningsslag.

Målen höjs 2008. Dessutom införs då specifika mål för materialutnyttjande inom varje förpackningsslag: Glas – 60 procent. Papper, kartong och wellpapp – 50 procent. Metall – 50 procent. Plast – 22,5 procent. Trä – 15 procent.

Producentansvar för däck

Inga insamlade däck har gått till deponering Ungefär hälften av de insamlade däcken gick till energiutvinning i cementindustrin eller värmeverk. Nästan en femtedel av däcken gick till materialsättning vilket innebär att klippta däck t.ex. används som vägmateriäl och materialsättning i deponier. Jämfört med 2004 har exporten av hela däck ökat liksom användningen i sprängmattor. Även materialåtervinningen och energiutvinningen i värmeverk har ökat, medan materialsättningen minskat.

Deponering av hela däck är förbjudet i Sverige sedan år 2002. Producenterna ansvarar för att uttjänta däck tas om hand på ett miljömässigt godtagbart sätt enligt förordningen (1994:1236) om producentansvar för däck.

Det är Svensk Däckåtervinning (SDAB) som har till uppgift att genomföra producentansvaret för anslutna däckproducenter och för närvarande är cirka 160 importörer och producenter anslutna. Dessutom är 70 bildemonterare knutna till systemet. Ragn-Sells AB är huvudentreprenör för uppdraget till och med 2008.

Insamlingsmetod

Sedan 2004 tillämpas ett nytt insamlingsssystem av däcken, vilket innebär att däcken hämtas ute hos verkstäderna i stället för att som tidigare transporteras av varje verkstad till fasta insamlingsstationer. Verkstäderna tecknar avtal med SDAB som hämtar däcken kostnadsfritt. Ett antal kommuner har också tecknat avtal om hämtning av uttjänta däck. Systemet finansieras genom att en återvinningsavgift tas ut för däcken. Det nya systemet har medfört att endast däck som omfattas av producentansvaret kommer in i systemet och att transportarbetet för insamlandet minskat.

Anslutningsgrad

SDAB bedömer att anslutningsgraden av de rent däckleverande företagen (producenterna) är hög, sannolikt kring 95 procent, och i praktiken är man den enda aktören som genomför producentansvaret för däck i Sverige. SDAB:s resultatrapportering kan därför sägas spegla situationen avseende all däckinsamling och däckåtervinning i landet

Producenternas resultat

Under 2005 föll 69 000 ton däck till skrot. Siffran baseras på nyförsäljningen av däck under året och antagandet att när ett nytt däck säljs, så skrotas ett annat. Cirka 71 000 ton uttjänta däck samlades in under året varav cirka 68 800 ton återvanns. Om man räknar med återvinningen av regummerbara personbilsdäckstommar blir återvinningsgraden 99,5 procent. Att återvinningsgraden inte är 100 procent beror delvis på att lagret av insamlade men ej ännu återvunna däck har ökat.

En förklaring till att antalet insamlade däck har minskat är att den förändrade insamlingsmetoden gör att bara de däck som omfattas av producentansvaret kommer in i systemet.

Ungefär hälften av de insamlade däcken gick till energiutvinning i cementindustrin eller värmeverk. Nästan en femtedel av däcken gick till materialersättning. Jämfört med 2004 har exporten av hela däck ökat liksom användningen i sprängmattor. Även materialåtervinningen och energiutvinningen i värmeverk har ökat, medan materialersättningen minskat. Uppgifterna kommer från SDAB.

Hur tas de insamlade däcken om hand?

Tabell 19. Behandling av insamlade däck, ton och procent, åren 2003 - 2005

Behandling	2003 ton	2003 procent	2004 ton	2004 procent	2005 ton	2005 procent
Regummering	3 200	4	2000*	3	1400	2
Export, hela däck	7 800	10	2500*	3	4900	7
Återanvändning	1 300	2	140	0	200	0
Sprängmattor	4 600	6	4 800	6	6300	9
Materialersättning	17 100	22	19 700	26	13000	19
Materialåtervinning	5 600	7	5085*	7	8700	13
Export, däckklipp	3 400	4	7 700	10	0	0
Energi, värmeverk	11 200	15	10 900	14	14300	21
Energi, cementindustri	22 600	29	22 900	30	20000	29
Deponi	-	-	0	0	0	0
Totalt	76 700	100	75 725*	100	68 800	100

* Reviderad sen Samla in, återvinn! för 2004 trycktes: uppgiften om regummering har ändrats (från 180 ton). En del av däcken som förra året redovisades under "export av hela däck" har materialåtervunnits och därför flyttats över till "materialåtervinning". Totalt sett ökade därför den återvunna mängden däck från 74 000 ton till 75 725 ton för 2004.

Lager och export av däck

Lagret av däck har ökat under året, från 18 600 ton till 21 000 ton. Nivåerna kan variera stort över ett år beroende på skiftande avsättningsmöjligheter. Bruket av skrotdäck som bränsle i fjärrvärmeverk är naturligt kopplat till vintersäsongen medan det finns bättre förutsättningar för t.ex. utsortering av regummerbara stommar sommartid.

En del av de insamlade däcken återvinns eller återanvänds utomlands. Exporten av hela däck, 4 900 ton, har till största delen gått till Tyskland eller andra europeiska länder för återanvändning eller regummering.

Materialåtervinning, materialersättning och energiåtervinning

Andelen materialåtervinning (pulver och granulat samt återvinning av kordstål) har ökat under 2005 jämfört med tidigare år. Återvinningen sker i dag liksom ifjol på en anläggning i Tyskland. Materialersättningen har minskat jämfört med tidigare år. Materialersättning är när klippta skrotdäck används som vägmateriell eller ersätter annat täckmaterial på t.ex. deponier (materialersättning).

Efterlevnaden av förordningen brister

SDAB uppmärksammar i årets rapport att det finns företag som inte tar sitt producentansvar för däck. Man vill ha vägledning för att komma tillrätta med problemen.

Producentansvar för bilar

År 2005 återanvändes eller återvanns 85 procent av skrotbilens vikt i Sverige. Målet i förordningen uppnås.

Målet för bilar är 85 procent återanvändning och återvinning. 85 procent är den nivå som bilproducenterna genom BIL Sweden (bilindustriföreningen) och dess nätverk av demonterare nått upp till under 2005.

Redovisningen omfattar 27 procent av de bilar som skrotades i Sverige år 2005. Det finns goda skäl att anta att även övrig bilskrotning i Sverige nådde upp till ca 85 procent återanvändning och återvinning under året. Vi anser därför att producenterna uppnått uppsatta återanvändnings- och återvinningsmål.

Genom den gemensamma metod för återvinningsberäkning som nyligen beslutats i EU kommer svensk återvinningsberäkning att förändras. EU-målet inom området behöver dock inte uppnås förrän senast år 2006.

Vad säger producentansvarsförordningen om återanvändning och återvinning?

En producent som tillverkat eller fört in bilar med en totalvikt på högst 3,5 ton, till Sverige skall se till att material och komponenter från bilarna återanvänds eller återvinns. Målen i förordningen (1997:788) om producentansvar för bilar är följande:

- minst 85 procent av bilens vikt från år 2002
- till minst 95 procent av bilens vikt senast från år 2015.

Andelarna skall beräknas på tjänstevikten på bil exklusive förarvikten och utgöra ett genomsnitt per producent och år.

Från och med 2006 ska den återanvändning eller återvinning som föreskrivs utgöras av återanvändning eller materialåtervinning med minst 80 procent av bilens vikt och från och med 2015 med minst 85 procent av bilens vikt. Uppskattningar från 2005 från BIL Sweden indikerar att återanvändningsgraden ligger kring 84 procent i dag men iffrorna är inte statistiskt säkerställda.

Producenternas återvinningsresultat

BIL Sweden samordnar rapporteringen från cirka 25 stycken generalagenter. Utöver BIL Swedens medlemsföretag sätter även ett antal privatimportörer såväl nya som begagnade bilar på den svenska marknaden.

BIL Sweden har ett informellt samarbete med ett nätverk av bilskrotare, för närvarande 74 stycken, vilka svarar för demonteringen. Totalt utfärdades under året cirka 246 000 skrotningsintyg. Av dessa lämnades 27 procent in till demonterare i BIL Swedens nätverk. Totalt rapporterar BIL Sweden att man i nätverket av bilskrotare återvunnit eller återanvänt 85 viktsprocent av de inkomna skrotbilarna, vilket är på samma nivå som föregående år. BIL Sweden redovisar en gemensam

återvinningsgrad för sina medlemsföretag och inte en genomsnittlig återvinningsgrad per producent, vilket förordningen föreskriver.

Varför skrotar BIL Swedens nätverk endast 27 procent av landets skrotbilar?

En relativt stor andel bilar, cirka 12 procent, privatimporteras. Men BIL Swedens medlemsföretag står för merparten, 88 procent, av de bilar som säljs på den svenska marknaden. Trots det skrotas relativt få av landets bilar av bildemonterare anslutna till BIL Swedens nätverk.

BIL Sweden bedömer att så länge det nuvarande ekonomiska systemet kvarstår där bilägaren och bilskrotaren gör upp ekonomin för skrotningen och där bilindustrin inte har något inflytande över hur återvinningen skall finansieras eller var bilarna skall tas om hand kommer inte nätverkets andel av bilskrotningen öka att nämnvärt.

Varför redovisas inte återvinningsgraden per producent?

Bilproducenterna anser att förordningens krav på att återvinningen skall redovisas per producent inte är realistiskt. Det är, enligt producenterna, inte praktiskt genomförbart att hålla isär material från olika bilmärken i dagens bilskrotningsverksamhet. Kostnaderna skulle vara allt för stora. De system BIL Sweden utvecklar syftar till att uppnå lagstadgade återvinningsmål oavsett bilmärke. I stället vill BIL Sweden verka för att detta krav anpassas till vad som är rimligt och till EG-direktivets kravformulering.

Så beräknas återvinningen i Sverige

Uppgiften 85 procents återvinning utgör ett genomsnitt för samtliga producenter i Sverige vilket beräknats utifrån BIL Swedens rapportering. Uppgiften har beräknats på följande sätt:

Bilens vikt beräknas som tjänstevikten minus förarens vikt, 70 kg (75 kg för bilar som helbilsgodkända). I detta begrepp ingår full tank (90 procent av full tank för bilar som helbilsgodkända) liksom övriga vätskor vilka bedömts ha återvunnits. Det behandlade skrotbilschassit vägs före fragmenteringen, liksom de delar som demonteras av bilskrotaren för materialåtervinning. Återanvändnings- och materialåtervinningsgraden beräknas genom att vikten av det behandlade skrotbilschassit dras bort från tjänstevikten. Återvinningsgraden beräknas genom att de delar som går till deponi (fluffen) dras bort från skrotbilschassits vikt.

Så kommer återvinningen att beräknas

År 2006 skall EG-direktiv (2000/53/EG) om uttjänta fordon och dess återvinningsmål om 85 procent uppnås i hela EU. Olika beräkningsmetoder kan leda till helt olika återvinningsresultat. Under våren 2005 offentliggjordes den beslutade metoden för beräkning av återvinningen. Den är mycket lik den beräkningsmetodik som hittills använts i Sverige, men där finns också skillnader. Den största skillnaden är att bilens bränslevikt hanteras olika. Den svenska beräkningsmetodiken ger ungefär 0,5 procent högre återvinningsresultat.

Återvinningsnivån för bilar skrotade utanför BIL Swedens nätverk

När det gäller återvinningen så skiljer sig sannolikt ännu inte resultatet nämnvärt mellan bilar skrotade inom BIL Swedens nätverk och de som skrotats av andra bildemonterare.

Generellt är skrotarna i BIL Swedens nätverk större än övriga på marknaden. Huvuddelen av de nyare krockskadade s.k. ”försäkringsbilarna” skrotas inom BIL Swedens nätverk. Andelen återanvändningsbara delar i nyare bilar är större varför återutnyttjandegraden eventuellt är högre. Å andra sidan kan nyare bränslesnåla bilar ha ökad andel lättviktsmaterial som är svårare att återvinna än metallen i de gamla bilarna.

Återvinningsprocenten bör enligt BIL Sweden hamna på ungefär samma nivå hos alla demonterare i landet, förutsatt att alla följer de generella föreskrifterna för bildemontering.

Återvinningen kommer att öka i framtiden

BIL Sweden, tillsammans med samarbetspartners, arbetar för att utveckla återvinningen från skrotbilar i framtiden. Både materialåtervinningen och energiåtervinningen av fluff skall öka. Bland annat ökar försäkringsbolagens krav på att skadereparationer sker genom att begagnade bildelar återanvänds, i syfte att minska både kostnader och miljöpåverkan.

Sedan 2006 ska även större plastdetaljer demonteras för återvinning som en följd av EG-direktivets krav.

Producentansvar för elektronik

El-Kretsen samlade in 126 500 ton elavfall under 2005. Totalt motsvarar det 14 kg per person, vilket är en ökning med nästan två kilo per person jämfört med 2004.

Under året trädde nya regler om producentansvar för elektriska och elektroniska produkter i kraft i Sverige. Det innebär att fler produkter omfattas och att både producenterna och Naturvårdsverket får fler ansvarsuppgifter.

Vi arbetar just nu med att upprätta ett register för producenter och ta fram föreskrifter och vägledning kring den nya lagstiftningen.

Syftet med producentansvaret är att förebygga uppkomsten av elavfall, och att det elavfall som ändå uppstår ska samlas in och återvinnas.

Insamling av elavfall 2005

Totalt samlades 126 500 ton elavfall in under 2005. Det motsvarar 14 kg per person och en är ökning med 2 kg/pers jämfört med 2004. Det innebär också att Sverige toppar Europastatistiken. Nedan har vi presenterat resultatet uppdelat på olika produktgrupper.

Det mesta elavfallet från hushåll samlas in via Elretur, som är ett samarbete mellan El-Kretsen och kommunerna. Insamlingen sker bl.a. på kommunernas återvinningsstationer. Läs mer på www.el-retur.se eller www.el-kretsen.se.

I vissa kommuner har servicen utökats med fastighetsnära insamling. Det gör det möjligt för kommuninvånarna att lämna elavfallet i anslutning till bostaden.

Tabell 20. Insamlade mängder elavfall 2005

Produkter	2004	2005	2005
	ton	ton	kg/pers
Stora vitvaror ^{a)}	36 800	36 300	4,0
Kyl- och frys	25 000 ^{b)}	25 000 ^{c)}	2,8
Övriga hushållsapparater, handverktyg, trädgåardsredskap (ej kyl och frys)	10 200	12 300	1,4
IT och kontorsutrustning, telekommunikations-	17 700	22 700	2,5
TV, audio, video	15 700	21 000	2,3
Kameror, klockor, leksaker	200	300	0,0
Ljuskällor och armaturer ^{d)}	5 800	6 700	0,7
Diverse	900	2 200	0,2
Totalt	112 300	126 500	14,0

Befolkningsmängd juli 2006 9 028 944 (www.scb.se 2006-05-31)

a) Antalet Stora vitvaror har ökat med 5 procent 2004-2005. Minskningen i redovisad vikt beror på att El-Kretsen ändrad antagandena om vikt per enhet.

b) Insamlade av kommuner.

c) Varav 14 500 ton kyl och frys insamlade av kommuner (kyl- och frys omfattades inte av producentansvar förrän 2005-08-13)

d) Mängden insamlade lampor ökade med 2 procent 2004-2005. Att den redovisade mängden ökar mer beror på att El-Kretsen ändrat antagandet om vikt per enhet.

Elavfall innehåller en stor andel metall och komponenter som lämpar sig för återvinning eller återanvändning. Vi beskrev hur elavfall tas om hand i Samla in, återvinn! förra året (Naturvårdsverkets rapport 5494).

EU har satt upp olika återvinningsmål för de olika produktkategorierna. Sverige har valt att införa samma mål i den nationella lagstiftningen. För produktkategori 8 (Medicinteknisk utrustning) och 9 (Övervaknings- och kontrollutrustning) finns inga mål uppsatta. Vi har ställt samman de övriga produktkategorierna och deras respektive återvinningsmål i tabellen nedan.

Tabell 21. Återvinningsmål för elavfall (Bilaga 3 i SFS 2005:209)

Produktkategori	Återvinning i viktprocent
Produktkategorierna 1 och 10: 1. Stora hushållsapparater 10. Automater	80 % varav minst 75 procentenheter utgör återanvändning eller materialåtervinning av komponenter, material och ämnen
Produktkategorierna 3 och 4 3. IT-, telekommunikations- och kontorsutrustning 4. Hemutrustning (TV-, audio- och videoutrustning)	75 % varav minst 65 procentenheter utgör återanvändning eller materialåtervinning av komponenter, material och ämnen
Produktkategorierna 2, 5–7 och 9: 2. Små hushållsapparater 5. Belysningsutrustning 6. Elektriska och elektroniska verktyg 7. Leksaker, fritids- och sportutrustning	70 % varav minst 50 procentenheter utgör återanvändning eller materialåtervinning av komponenter, material och ämnen
Gasurladdningslampor	Minst 80 % återanvändning eller materialåtervinning av komponenter, material och ämnen

Producenternas nya ansvar

Förra året trädde en ny förordning (2005:209) om producentansvaret för elektriska och elektroniska produkter (förordningen om elavfall) i kraft. De nya reglerna omfattar fler produkter och ställer högre krav på producenterna. Bland annat ska de:

- Märka sina produkter med en överkorsad soptunna. Av märkningen ska det också framgå att produkten sålts efter den 13 augusti 2005 och vem som är den ansvariga producenten
- Anordna lämpliga insamlingssystem
- Samråda med berörda kommuner om insamlingen från hushåll
- Rapportera till Naturvårdsverket hur mycket man säljer, samlar in och vad som händer med det insamlade elavfallet
- Ta om hand elavfall på ett miljömässigt godtagbart sätt
- Säkra finansiering för omhändertagande av hushållsprodukter
- Lämna upplysningar om hur produkterna bäst repareras, underhålls, återanvänds och återvinns till återvinnare
- Informera företag och annan verksamhet om syftet med producentansvaret och hur de ska hantera elavfall
- Uppnå återvinningsnivåerna

Producenter som säljer hushållsprodukter måste även ta del i omhändertagandet av s.k. historiskt avfall⁴. De ska också avsätta medel för att säkerställa att produkterna kan tas om hand även om producenten av någon anledning inte kan göra det, t.ex. för att företaget gått i konkurs. Hushållen ska inte betala någon avgift när de lämnar in sitt elavfall.

Historiskt elavfall från verksamheter ska producenterna ta emot enligt principen ”ett mot ett”. Det betyder att en producent som säljer nya produkter måste ta emot motsvarande mängd kasserade produkter med samma funktion. Producenterna får ta ut ersättning för att ta hand om verksamhetsavfall.

Återvinningsnivåerna ligger på 70 till 80 procent beroende på produktkategori. Vad som gäller för respektive kategori framgår av tabell 21 (eller bilaga 3 till förordningen elavfall).

Den producent som inte fullgör sina skyldigheter kan dömas till böter eller miljöstraffavgifter. Den som t.ex. säljer produkter utan att rapportera till Naturvårdsverket kan få betala en miljöstraffavgift på upp till 100 000 kronor.

Allt elavfall ska förbehandlas av en certifierad förbehandlare, enligt Avfallsförordningen (2001:1063). Det gäller även elavfall som inte omfattas av producentansvaret. Regler om förbehandling finns i Naturvårdsverkets föreskrifter om yrkesmässig förbehandling av avfall som utgörs av elektriska eller elektroniska produkter (NFS 2005:10).

Vilka produkter omfattas

Producentansvaret breddas genom den nya lagstiftningen. Det omfattar alla elektriska och elektroniska produkter som:

- a) behöver el för att fungera och
- b) är avsedda att användas med en spänning på max 1 000 V växelström eller 1 500 V likström och
- c) finns listade under någon av de tio produktkategorierna i bilaga 1 till förordningen (se bilaga 3 i detta dokument)

Det finns fem undantag i förordningen. Följande produkter omfattas inte:

- 1) Produkter som ingår eller tillverkas och säljs enbart för att ingå som del av en produkt som inte omfattas
- 2) Produkter som har samband med skydd av väsentliga säkerhetsintressen
- 3) Glödlampor och belysningsarmaturer för hushåll
- 4) Storskaliga, fasta industriverktyg
- 5) Implantat och infekterade produkter

Några exempel på produkter som ses som del av annan produkt (och därför inte omfattas) är en startmotor till en bensindriven gräsklippare och en bilradio.

Glödlampor och belysningsarmaturer för hushåll omfattas av producentansvar enligt andra bestämmelser (förordningen (2000:208) om producentansvar för glödlampor och viss belysningsarmatur). Tanken är att dessa produkter så småningom ska läggas till i bilaga 1 till förordningen om producentansvar för elektriska och

⁴ Avfall från produkter som sålt före den 13 augusti 2005.

elektroniska produkter. Mer information om de övriga undantagen och producenternas ansvar finns på vår hemsida www.naturvardsverket.se/avfall.

Lämpliga insamlingssystem – olika krav för olika avfall

Insamlingssystemen ska vara lättillgängliga och ge god service åt dem som vill lämna elavfall. De ska främja återanvändning och ge en säker arbetsmiljö.

Förordningen ställer olika krav på insamlingssystemen för hushållsavfall och avfall från verksamhet.

För historiskt avfall från hushåll ska det finnas insamling i varje kommun. Producenterna måste samråda med kommunerna hur insamlingen ska arrangeras. För historiskt avfall från verksamheter ska insamlingssystemen ha en lämplig geografisk spridning utifrån produkternas förväntade användning, livslängd och övriga omständigheter.

Naturvårdsverkets nya ansvar och pågående arbete

Naturvårdsverket får också en rad nya arbetsuppgifter i den nya förordningen.

Vi har nu fått ansvaret för den operativa tillsynen. Det är en ny roll för oss. I det arbetet ingår att upprätta ett elektroniskt register för producenter. Det s.k. EE-registret kommer att vara tillgängligt via vår hemsida. Vi kommer att begära in uppgifter redovisade i vikt och uppdelade på de tio produktkategorierna. Inom varje produktkategori ska producenterna redovisa hur mycket som är hushållsprodukter. Med hjälp av registret ska vi bl.a. kunna beräkna marknadsandelar utifrån de uppgifter om hur stora mängder som sålts, som producenter rapporterar in. Vi arbetar just nu med de sista testerna av systemet och räknar med att det kan tas i drift hösten 2006. Första rapporteringen av sålda och insamlade mängder blir i februari 2007. Producenterna har alltså god tid att registrera sig innan den första rapporteringen.

Arbetet med tillsynen och registret kommer i fortsättningen att skötas från Naturvårdsverkets kontor i Östersund. Mycket av tillsynen kommer att utgå från EE-registret. Konsumenter ska kunna gå in och kontrollera om någon registrerat sig för den produkt man köpt eller tänker köpa.

Vi har också ett vägledningsansvar. Vi är medvetna om att bristen på tydlig vägledning har skapat problem för producenterna.

Just nu arbetar vi med att ta fram föreskrifter för hur, vad och när producenterna ska rapportera till oss. Vi ska också ta fram en tydlig vägledning om hur producenterna ska avsätta pengar för att säkra omhändertagandet av elavfall, s.k. finansiella garantier.

Föreskrifterna kring rapportering och producenternas övriga skyldigheter ska vara färdiga innan första rapporteringstillfället i februari 2007. Arbetet med föreskrifterna och övergripande vägledning kommer även i fortsättningen att skötas från Naturvårdsverkets kontor i Stockholm.

En stor del av vår tid har gått åt för att svara på frågor från producenter och andra som vill veta mer om det nya producentansvaret. Många frågor rör omfattningen eller s.k. gråzonsprodukter.

Vi har deltagit i ett trettiotal större och mindre informationsmöten, seminarier, konferenser etc. för att informera om det nya producentansvaret och ta in åsikter från berörda parter.

Vi har påbörjat samarbete med en referensgrupp. I gruppen ingår representanter från berörda branschorganisationer, materialbolag, kommuner och Kemikalieinspektionen. Vid behov kommer vi att bjuda in ytterligare deltagare. Gruppen är rådgivande. Den ska vara ett diskussionsforum och ge en möjlighet att förmedla information och uppnå samsyn i olika frågor. Vi kommer bl.a. att diskutera omfattning och hur insamlingssystemen ska se ut. Referensgruppen hade sitt första möte den 18 maj 2006. Gruppen kommer att finnas kvar så länge behov finns. Behovet kommer troligen att vara störst nu i början, innan Naturvårdsverket och producenterna funnit sina roller och arbetsätt. Vi räknar med att hålla två till tre möten per år under de närmaste åren.

Eftersom grunden för den nya lagstiftningen är ett EU-direktiv har den även gjort att vi fått fler internationella arbetsuppgifter. Vi ska varje år rapportera insamlings- och återvinningsresultaten till EU-kommissionen. Dessutom deltar vi i arbetsgruppsmöten på EU-nivå som hålls två till tre gånger per år.

Vi håller också på att arrangera en workshop för tillsynsmyndigheter i andra EU-länder. Workshopen är ett samarbete inom det Nordiska Ministerrådsarbetet och kommer att hållas i Köpenhamn.

EU lagstiftning om elavfall

EU har beslutat att införa producentansvar för elavfall i hela unionen. Det gjorde man genom Europaparlamentets och rådets direktiv (2002/96/EG) om avfall som utgörs av eller innehåller elektriska eller elektroniska produkter (WEEE-direktivet). Producentansvarets främsta syfte är att förebygga uppkomsten av elavfall. Det elavfall som ändå uppkommer ska samlas in och återvinnas. WEEE⁵-direktivet antogs 27 januari 2003. Det trädde i kraft 13 februari 2003, då det publicerades i Europeiska unionens officiella tidning. Medlemsstaterna ska ha genomfört direktivet i nationell lagstiftning senast 13 augusti 2005.

Varje medlemsstat ska samla in minst 4 kg/person. Dessutom måste man uppnå de återvinningskvoter som anges i Artikel 7.

WEEE-direktivet är kopplat till det s.k. RoHS-direktivet⁶. RoHS-direktivet begränsar innehållet av bl.a. bly, kvicksilver och kadmium i elektriska och elektroniska produkter. KemI har tillsyn över den svenska implementeringen av RoHS-direktivet.

Sverige har införlivat WEEE-direktivet genom förordningen om elavfall. Den trädde i kraft 13 augusti 2005. Vi har haft producentansvar på vissa elektriska och elektroniska produkter sedan 1994. Den nya förordningen omfattar fler produkter. Dessutom utökar den både producenternas skyldigheter och Naturvårdsverkets arbetsuppgifter och ansvarsområde.

⁵ Waste Electric and Electronic Equipment

⁶ Directive 2002/96/EC on the Restriction of the use of certain Hazardous Substances in electrical and electronic equipment

Naturvårdsverkets kommentarer

Elektriska och elektroniska produkter kan innehålla en mängd ämnen som är skadliga för människor och miljö. Det är därför viktigt att elavfallet tas omhand på ett bra sätt.

Det är därför positivt att vi har en hög insamling av elavfall i Sverige. Insamlingen bygger på ett gott samarbete mellan kommuner och producenter. Vi hoppas att det fortsätter även i framtiden. Att mängden insamlat elavfall ökar beror mycket på att konsumtionen ökat.

I dag har vi bara uppgifter om försäljning och insamling från El-Kretsens medlemmar. När EE-registret tas i drift kommer vi att få allt bättre statistik över alla elektriska och elektroniska produkter som säljs i Sverige och av återvinningsresultaten. I dag har vi alltså inga uppgifter om hur mycket som säljs totalt i Sverige och inte heller hur det elavfall som samlas in behandlas.

Producenterna kommer att rapportera in till EE-registret via Naturvårdsverkets hemsida. Vi arbetar just nu för att ta fram föreskrifter om hur rapporteringen ska gå till.

Möjligheterna till kontroll och uppföljning förbättras av kraven på rapportering. Förbättrad tillsyn ger mer rättvisa spelregler och färre s.k. friåkare. När det gäller gråzonsprodukter och andra frågor om omfattningen tror vi att erfarenheter från arbetet med vägledning kommer att vara till stor nytta.

Referenser

Avfallsförordningen (2001:1063)

Direktiv 94/62/EG. Europaparlamentets och rådets direktiv 94/62/EG av den 20 december 1994 om förpackningar och förpackningsavfall

Direktiv 2000/53/EG. Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/53/EG av den 18 september 2000 om uttjänta fordon

Direktiv 2002/95/EG. Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/95/EG av den 27 januari 2003 om begränsning av användningen av vissa farliga ämnen i elektriska och elektroniska produkter

Direktiv 02/96/EC. Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/96/EG av den 27 januari 2003 om avfall som utgörs av eller innehåller elektriska eller elektroniska produkter (WEEE)

Förordningen (1994:1205) om producentansvar för returpapper

Förordningen (1994:1236) om producentansvar för däck

Förordningen (1997:185) om producentansvar för förpackningar

Förordningen (1997:788) om producentansvar för bilar:

Förordning (2000:208) om producentansvar för glödlampor och vissa belysningsarmaturer.

Förordningen (2005:209) om producentansvar för elektriska och elektroniska produkter

Förordning (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar

Jordbruksverket, 2005. Returförpackningsutredningen

http://www.jordbruksverket.se/download/18.b1bed210a084c8d8b8000789/ra06_7.pdf

Naturvårdsverket, 2003. Privatimport av glasflaskor med alkohol - konsekvenser av privatimport av glasflaskor samt förslag på hur insamling och återvinning kan finansieras (M2003/3993/Knb)

Naturvårdsverket, 2004. Samla in, återvinn! Uppföljning av producentansvaret för 2003. Rapport 5380.

Naturvårdsverket, 2005. Samla in, återvinn! Uppföljning av producentansvaret för 2004 Rapport 5494.

Naturvårdsverket, 2005a. Strategi för hållbar avfallshantering. Sveriges avfallsplan. <http://www.naturvardsverket.se/bokhandeln/pdf/620-1248-7.pdf>

Naturvårdsverkets handbok 2005:04. Handboken om tillsyn över producentansvar för förpackningar och returpapper

NFS 2005:10 Naturvårdsverkets föreskrifter om yrkesmässig förbehandling av avfall som utgörs av elektriska eller elektroniska produkter

SIS Handbok 16. Förpackningar och miljö. Tillämpning av harmoniserade standarder. ISBN 91-7162-641-7

SMED, 2006 a. Dokumentation av uppföljningen av producentansvar för förpackningar avseende 2005

SMED, 2006 b. Kvalitetsdeklaration av Uppföljning av producentansvar för förpackningar 2005

SMED, 2006 c. Underlag till internationell rapportering 2006.

Tillsyns nytt nr 3, 2006. Insamlingssystemen för företagens plastförpackningar försvinner http://www.naturvardsverket.se/dokument/lagar/tillsyn/tills06/tn06_03.pdf

Bilagor

Bilaga 1. Avfallsrådets slutsatser beträffande insamling av förpackningsavfall och returpapper

30 november 2004

Bakgrund

Naturvårdsverkets ansvar på avfallsområdet har breddats. Avfallshanteringen ska ses som en del av samhällets infrastruktur där Naturvårdsverket ska verka **pådrivande** i omställningen till ett ekologiskt hållbart omhändertagande av avfall. Naturvårdsverket ska också verka för att avfallshanteringen sker på ett för samhället och för konsumenterna **enkelt** sätt. Såväl de miljömässiga som de samhällsekonomiska effekterna av avfallshanteringen ska bevakas.

Dessa gemensamma slutsatser från Avfallsrådet är en lägesrapport. Den är en plattform för det fortsatta arbetet. Vi har nått en bit på vägen mot samsyn i några viktiga kärnfrågor som krävs för att få en fungerande insamling av förpackningsavfall och returpapper och dem redovisar vi här.

Hela ansvaret för att samla in och behandla förpackningsavfall och returpapper ligger dock fortfarande på kommuner, producenter, verksamhetsutövare och andra aktörer.

För att underlätta Naturvårdsverkets arbete har ett **Avfallsråd** inrättats. I rådet sitter i år 14 representanter för berörda aktörer. Rådet ska fungera som ett stöd för verket samt vara rådgivande i mer komplicerade frågor där flera olika intressegrupper är inblandade.

Med anledning av propositionen Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp (2002/03:117) har arbetet i Avfallsrådet under året koncentrerats till frågan om insamling av förpackningsavfall och returpapper.

Målet är en väl fungerande insamling av förpackningsavfall och returpapper

Utgångspunkterna för arbetet har varit att:

- producentansvaret ligger fast
- materialåtervinningen skall vara fortsatt hög,
- kommunernas roll skall tydliggöras och samrådet med producenterna förbättras
- konsumentperspektivet skall stärkas

Målet har varit att utifrån vad som anges i Kretsloppspropositionen och gällande regelverk nå allmänt accepterade lösningar för en väl fungerande insamling. Frågor om samråd, servicegrad i insamlingssystemen, information, tillsyn och ansvarsfördelning har diskuterats konstruktivt vid rådets tre sammankomster.

Lämpliga insamlingssystem – producenternas ansvar

Kretsloppspropositionen och de reviderade producentansvarsförordningarna ger producenterna ett **ekonomiskt och fysiskt ansvar** för att lämpliga insamlingssystem för allt förpackningsavfall och returpapper etableras.

Ett av målen för producentansvaret är att skapa förutsättningar för att förpackningarnas och returpapperets materialvärde kan finansiera ett lämpligt system för insamling och återvinning. I den mån materialvärdena inte räcker för att garantera att ett sådant lämpligt system kommer till stånd är det producenternas ansvar att se till att detta system ändå etableras.

Insamlingssystemen ska vara lättillgängliga och ge god service till dem som använder dem. Den fastighetsnära insamlingen ska byggas ut i en omfattning som är nödvändig för att ge god service.

Avfallsrådet har gjort följande tolkning av vad som kännetecknar ett lämpligt insamlingssystem och vilka krav som kan ställas för att uppnå en god servicenivå. Dokumentet kan läsas i sin helhet i bilagan.

Insamlingen av förpackningsavfall och returpapper ska anpassas till lokala förutsättningar, företrädesvis genom fastighetsnära (bostadsnära) insamling där så är lämpligt. Särskild hänsyn bör tas till äldre och funktionshindrade. Särskilt, kollektivt, boende bör alltid utrustas med fastighetsnära insamling.

I tätbebyggda områden utan fastighetsnära insamling bör strävan vara att en majoritet av hushållen har tillgång till en återvinningsstation inom ett avstånd av högst ca 400 m.

Platsen där insamlingen sker ska i görligaste mån uppfattas som ljus, välskött och estetiskt tilltalande samt vara utformad så att brukarna enkelt och tryggt kan nyttja den.

Insamlingssystemet ska även ge förutsättningar för en hög kvalitet på det insamlade materialet.

För att förenkla för hushållen bör insamlingen av förpackningsavfall och returpapper på lämpligt sätt samordnas med kommunens insamling av hushållsavfall.

Förpackningsavfall som ska energiutnyttjas bör samlas in i det kommunala insamlingssystemet för hushållsavfall efter överenskommelse mellan producenterna och berörd kommun. Detta för att undvika att belasta hushållen med utsortering av avfall som ändå förs till samma typ av omhändertagande.

Ett lämpligt insamlingssystem ska vara kostnadseffektivt och långsiktigt ekonomiskt försvarbart. Här har producenterna i samverkan med övriga aktörer ett ansvar för att skapa förutsättningar för system som är lämpliga och ekonomiskt försvarbara.

Det lokala samrådet

Vad som är ett lämpligt insamlingssystem varierar över landet. Insamlingssystemet ska utöver att det uppfyller de generella kraven, som ställs på ett lämpligt insamlingssystem (se ovan), dessutom anpassas till lokala förhållanden. Vid det lokala samrådet mellan producenterna och kommunerna ska diskuteras hur insamlingssystemet ska utformas lokalt för att tillgodose konsumenternas behov av god service. Vid samrådet kan kopplingar till övriga insamlingssystem också tas upp. Det

bör vara ett gemensamt intresse för producenter och kommuner att stimulera utsortering av förpackningsavfall och returpapper.

Kommunen har flera roller i samrådet; bland annat med ansvar inom områdena miljö, renhållning, stadsbyggnad och konsumentintressen. Det är viktigt att både kommunen och producenterna företräds av representanter med kunskap och befogenheter inom samtliga områden som diskuteras vid samrådet. Om parterna är överens om att ytterligare aktörer behöver bjudas in för att tillgodose t.ex. konsumentperspektivet bör detta vara möjligt.

Samrådet ska ske på producenternas initiativ. Kommunen har möjlighet att ta initiativ till ett samråd vid behov. Samråden ska äga rum när en part önskar det och alltid när en viktigare förändring planeras eller när det finns behov av samordning mellan producenter och kommuner.

Samrådet är också ett bra tillfälle att diskutera hur kommunen kan underlätta för producenterna att etablera insamlingssystemet genom att detta beaktas i den fysiska planeringen, på samma sätt som platser för annan avfallshantering. Kommunen kan dessutom underlätta insamlingen genom att i samrådet med producenterna uppmärksamma områden eller stadsdelar där det är särskilt viktigt att insamling etableras eller systemet förtätas.

I samrådet ska även producenternas åtgärder för att förhindra nedskräpning diskuteras.

En annan fråga som hör hemma i samrådet är det kommunala insamlingssystemet för grovavfall och hur det kan samordnas med producenternas insamlingssystem. Insamling av grovavfall bör ordnas med god service och bra tillgänglighet.

Målsättningen med samrådet är att aktörerna ska komma överens om vad som är ett lämpligt insamlingssystem. Resultatet av samrådet ska dokumenteras skriftligen.

Lokal information – kommunens ansvar

Kommunerna har i de reviderade producentansvarsförordningarna fått ett ansvar för informationen till hushållen om hanteringen av förpackningsavfall och returpapper. Informationen ska vara tydlig, lättförståelig, ge återkoppling till de återvinningsresultat som uppnås samt motivera till ökad källsortering. Kommunerna har i detta sammanhang ett ansvar att bidra till att insamlingssystemet för producentansvarsavfall och det kommunala insamlingssystemet uppfattas som ett av hushållen. Detta kan ske genom att kommunerna ger en bra samordnad information till hushållen om hur de ska källsortera sitt avfall.

För att kommunen ska kunna ta sitt informationsansvar och utföra det på bra sätt måste kommunen få information från producenterna om insamlingssystemet (metoder och platser) och samråda med fastighetsägarna om detta. Producenterna ska en gång per år till varje kommun rapportera insamlad mängd avfall i respektive kommun samt de återvinningsresultat som uppmätts för respektive materialslag på nationell basis.

Övrig information - producenternas ansvar

Producenterna ska ansvara, även fortsättningsvis, för den lokala skyltningen på återvinningsstationerna. Även informationen på ett övergripande plan, t.ex. nationella kampanjer som syftar till att öka engagemanget för återvinning och förbättra återvinningsnivåerna nationellt eller regionalt, sköts av producenterna. Den nationella kampanjerna bör om möjligt samordnas med de lokala kommunala informationsinsatserna för att resultatet ska bli så bra som möjligt och för att hushållen inte ska bli förvirrade av olika budskap.

Satsning på tillsyn

Naturvårdsverket har ett ansvar för att vägleda kommunerna i arbetet med att förstärka och förbättra tillsynen. Naturvårdsverket kommer därför under nästa år prioritera arbetet med tillsynen över producentansvaret. Som startskott för arbetet kommer en tillsynsvägledning för tillsyn över producentansvaret ges ut under nästa år.

I dag ökar antalet s.k. friåkare, d.v.s. producenter som inte tar sitt producentansvar. Risken är att antalet friåkare ökar än mer om krav om högre servicegrad i insamlingssystemen tvingar materialbolagen att höja förpackningsavgifterna. Tillsynen behöver därför förbättras så att ett ingripande kan göras mot dem som inte tar sitt producentansvar. Det ska kosta att inte ta sitt producentansvar.

Det är inte endast tillsynen över ”friåkarna” som behöver förbättras och göras mer synlig. Även tillsynen över producenternas insamlingssystem; att de verkligen är lämpliga, lättillgängliga och ger en god service, behöver bli tydlig och effektiv.

Uppföljning

Arbetet med att nå målet - en väl fungerande insamling förpackningar och returpapper - kräver alla parter engagemang och goda samarbetsvilja. Det är producenternas ansvar att se till att lämpliga insamlingssystem för förpackningsavfall och returpapper etableras, men det behövs samverkan med såväl kommuner, fastighetsägare och entreprenörer för att nå dit.

Naturvårdsverket har för avsikt att fr.o.m. 2006 i sin årliga uppföljning av producentansvaret redovisa följande punkter:

1. Att producenterna har haft samråd med kommunerna om vad som är ett lämpligt insamlingssystem.
2. Resultatet av samråden.
3. Attitydundersökning om hur konsumenterna uppfattar att de har tillgång till ett lättillgängligt och lämpligt insamlingssystem.

Bilaga 2. Avfallsrådets kriterier för lämpliga insamlingsystem för förpackningar och returpapper från hushåll

30 november 2004

I förordningarna för förpackningar (1997:185) och returpapper (1994:1205) finns en ny paragraf 4, som ställer krav på att producenten ska tillhandahålla ett lämpligt insamlingsystem för det avfall som är hänförligt till producenten. ”Ett insamlingsystem skall anses som lämpligt om det är lättillgängligt, underlättar för den som innehar förpacknings- respektive returpappersavfall att lämna ifrån sig detta och i övrigt ger god service åt dem som skall lämna avfallet till systemet.” Vidare sägs det att ”vid bedömningen av om insamlingsystemet är att anse som lämpligt skall särskilt beaktas vad som vid samråd enligt 5a § framkommit om förhållandena i kommunen”. Ändringen träder i kraft 1 januari 2005.

Utgångspunkten har varit att den grundläggande förutsättningen för ett lämpligt insamlingsystem är:

- 1. Det ska vara lättillgängligt med god service och underlätta avlämning av förpackningar och returpapper*

För att skapa lättillgänglighet och god service ska följande gälla:

- *Insamlingsystemet ska anpassas till lokala förutsättningar och företrädesvis ske genom fastighetsnära insamling där så är lämpligt*
- *Insamlingsystemet för förpackningar och returpapper ska på lämpligt sätt samordnas med kommunens insamlingsystem för hushållsavfall inklusive farligt avfall i det fall det förekommer, grovavfall samt med elektronikavfall.*

Utöver detta gäller följande krav:

- 2. Systemet ska vara miljömässigt uthålligt.*
- 3. Gällande byggregler och arbetsmiljökrav ska tillgodoses*
- 4. Systemet ska vara kostnadseffektivt, d.v.s. långsiktigt ekonomiskt försvarbart*
- 5. Systemet ska ge förutsättningar för en hög kvalitet hos det insamlade materialet*
- 6. Systemet ska vara uppföljningsbart*

Här följer en närmare beskrivning av vad som bör karaktärisera ett lämpligt insamlingsystem.

1. Det ska vara lättillgängligt med god service och underlätta avlämning av förpackningar och returpapper

- 1.1. Insamlingsystemet ska vara praktiskt och trovärdigt för den som lämnar sitt avfall.**

- 1.2. Vid det lokala samrådet bör producenterna och kommuner ange hur insamlingssystemet ska utformas lokalt. Parterna förutsätts beakta hushållens intressen av god service.
- 1.3. Fastighetsnära (bostadsnära) insamling ska inrättas där så är lämpligt, och anpassas till lokala förutsättningar. Det bör vara huvudalternativet i områden med flerbostadshus.
- 1.4. När begreppet fastighetsnära insamling används avses insamling av förpacknings- och returpappersavfall i eller i nära anslutning till fastighet på uppdrag av fastighetsägaren och inrättad för dem som bor eller verkar där. Med fastighet avses inte det juridiska begreppet utan en bostadsbyggnad. Fastighetsnära insamling kan ha olika former, t.ex. ett särskilt utrymme i fastigheten, ett ”miljöhus” på fastigheten eller i nära anslutning/i kvarteret, flerfackskärl för ett eller flera hushåll, etc. Producenterna är ansvariga för att se till att sådan insamling tillskapas där så är lämpligt och möjligt.
- 1.5. Producentansvaret för förpackningar och returpapper innebär både ett ekonomiskt och ett fysiskt ansvar för insamling och omhändertagande. Kostnaderna har ett nära samband med bedömningen av vad som anses utgöra ett lämpligt insamlingssystem.
- 1.6. I tätbebyggda områden utan fastighetsnära insamling bör strävan vara att en majoritet av hushållen har tillgång till en återvinningsstation inom ett avstånd om högst ca 400 m (avser återvinningsstationer).
- 1.7. I glesbebyggda områden kan insamlingen av praktiska skäl behöva placeras i tätort eller på en plats där många människor samlas eller passerar, t.ex. köpcentra, resecentra eller dylikt (avser återvinningsstationer).
- 1.8. Platsen där insamlingen sker ska i görligaste mån uppfattas som ljus, välskött och estetiskt tilltalande samt vara utformad/utrustad så att brukarna enkelt och tryggt kan nyttja det. Hänsyn bör tas till behov hos människor med funktionshinder (avser både fastighetsnära insamling och återvinningsstationer).
- 1.9. Sorteringsskyltningen bör vara tydlig och lätt att förstå, ge information om hur man kan kontakta den som är ansvarig för insamlingen (avser både fastighetsnära insamling och återvinningsstationer).
- 1.10. Särskild hänsyn bör tas till äldre och funktionshindrade så att s.k. särskilt boende utrustas med fastighetsnära insamling. När det gäller servicen till hushåll utan bil så underlättas den genom en snabb utbyggnad av fastighetsnära insamling och att det i hög utsträckning finns tillgång till återvinningsstationer vid butiker.
- 1.11. De olika systemen för insamling av avfall ska upplevas som ett system av hushållen.
- 1.12. Vid fastighetsnära insamling bör så långt möjligt insamling av olika avfallsfraktioner erbjudas på en och samma plats. Detta ska ske med hänsyn till hygien, hälsa och miljö samt säkerhetsaspekter rörande farligt avfall. Vid det lokala samrådet bör hänsyn tas till och lämplig samordning ske med det kommunala insamlingssystemet för hushållsavfall inklusive farligt avfall i det fall det förekommer, grovavfall samt med elektronikavfall.
- 1.13. Kommunerna bör se till att i sin översiktsplanering anvisa platser för återvinningsstationer och behållare.

- 1.14. Kommunerna har enligt den kommunala renhållningsordningen skyldighet att ordna insamling av hushållsavfall, farligt avfall och grovavfall. Även dessa insamlingssystem ska vara lättillgängliga och erbjuda en god servicenivå.

2. Systemet ska vara miljömässigt uthålligt

3. Gällande byggregler och arbetsmiljökrav ska tillgodoses

- 3.1. För uppförandet av återvinningsstationer, som kan vara en byggnad eller en annan anläggning, gäller generellt lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. En återvinningsstation kan vara bygglovpliktig och då kommer även bestämmelser i Plan- och bygglagen in.
- 3.2. För uppförandet av avfallsutrymmen gäller Boverkets byggregler, avsnitt 3 Utformning. Den stöder sig på förordningen (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m., BVF, 5 § som anger att ”byggnadsverk ska vara projekterade och utförda på ett sådant sätt att de inte medför risk för granarnas hygien eller hälsa, särskilt inte som följd ...av bristfälligt omhändertagande av avloppsvatten, rök och fast eller flytande avfall...”.
- 3.3. Det finns även särskilda krav på befintliga byggnader som har med arbetsmiljön att göra vid hämtning av avfall. I PBL 17 kap. 20 § står det att ”till byggnader som har uppförts före den 1 juli 1977 ... skall höra sådana anordningar som skäligen kan fordras för att åstadkomma godtagbara arbetsförhållanden för dem som hämtar avfall från byggnaden”.
- 3.4. Arbetsmiljökraven definieras i Arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets författningssamling. Ur den senare kan nämnas föreskrifter och allmänna råd för exempelvis belastningsergonomi, buller, kemiska miljörisker, arbetsplatsens utformning, personlig skyddsutrustning, hygieniska gränsvärden och åtgärder mot luftföroreningar samt systematiskt arbetsmiljöarbete.

4. Systemet ska vara kostnadseffektivt, d.v.s. långsiktigt ekonomiskt försvarbart

- 4.1. Insamlingssystemet ska förena miljönytta med samhällsnytta.
- 4.2. Systemet bör vara flexibelt och kunna anpassas till och utvecklas efter användarnas behov över tiden.

5. Systemet ska ge förutsättningar för en hög kvalitet hos det insamlade materialet

- 5.1. Hög kvalitet på det insamlade materialet är en förutsättning för hög återvinning och ska eftersträvas.
- 5.2. God information är en förutsättning för hög kvalitet på det insamlade materialet. Kommunens information till hushållen ska förutom plats- och sorteringsanvisningar etc. ge återkoppling till lokala återvinningsresultat. Informationen ska vara tydlig, lättförståelig, samt motivera till ökad källsortering. Den bör utformas i samråd med fastighetsägarna.
- 5.3. En hög standard hos insamlingsutrymmet bidrar till en högre kvalitet på det insamlade materialet.

6. Systemet ska vara uppföljningsbart

- 6.1. Resultatet av samrådet ska dokumenteras av den som kallar till samråd.

Bilaga 3. Förteckning över produkter som ingår i produktkategorier som avses i förordningen (2005:209) om producentansvar för elektriska och elektroniska produkter

Produktkategori 1. Stora hushållsapparater

Produktkategori 2. Små hushållsapparater

Produktkategori 3. IT-, telekommunikations- och kontorsutrustning

Produktkategori 4. Hemutrustning (TV-, audio- och videoutrustning)

Produktkategori 5. Belysningsutrustning

Produktkategori 6. Elektriska och elektroniska verktyg

Produktkategori 7. Leksaker samt fritids- och sportutrustning

Produktkategori 8. Medicinteknisk utrustning

Produktkategori 9. Övervaknings- och kontrollutrustning

Produktkategori 10. Automater

Samla in, återvinn!

Uppföljning av producentansvaret
för 2005

RAPPORT 5599

NATURVÅRDSVERKET
ISBN 91-620-5599-2
ISSN 0282-7298

I denna rapport redovisar vi hur avfall med producentansvar omhändertagits under 2005, inklusive återvinningsnivåer. Rapporteringen görs på uppdrag av regeringen. De produkter som omfattas av producentansvar är förpackningar, returpapper, däck, bilar, glödlampor och viss belysningsarmatur, samt elektriska och elektroniska produkter.

För de flesta produkter fungerar insamlingen relativt väl. Producentansvaret har medfört en ökad återvinning och medvetenhet om avfallshantering. För returpapper och de flesta förpackningsslagen når återvinningsresultaten över de mål som regeringen satt upp. Men det är fortfarande en bit kvar för att nå målen för materialutnyttjande för plast och metall.